

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความหมายของสหกิจศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นท่านแรกในประเทศไทยที่บัญญัติศัพท์ “สหกิจศึกษา” โดยนำมาจากคำว่า “Cooperative Education” ซึ่งหมายถึง “การศึกษาที่ทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเพื่อให้เกิดการศึกษาที่ดี”¹ โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นสถาบันที่นำระบบสหกิจศึกษาเข้ามาใช้เป็นแห่งแรกในประเทศไทย

สหกิจศึกษาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานจริงในองค์กรผู้ใช้บัณฑิต (Work-based Learning) ซึ่งพัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาเนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีปัญหาด้านประสิทธิภาพการสอนนักศึกษาที่มีทักษะทางวิชาชีพต่ำ² สหกิจศึกษาเป็นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้ในสถานศึกษากับการให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานจริงเต็มเวลา นักศึกษาได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาชีพและมีประโยชน์ต่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิต มักกำหนดงานเป็นโครงการพิเศษที่สามารถทำให้สำเร็จได้ภายใน 4 เดือน โดยองค์กรผู้ใช้บัณฑิตจะจัดหาพี่เลี้ยง (Mentor หรือ Job Supervisor) ทำหน้าที่กำกับและดูแลการทำงานของนักศึกษา สหกิจศึกษาช่วยให้บัณฑิตสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่เป็นความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้เป็นอย่างดี จึงมีการขยายผลและนำสหกิจศึกษาไปใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก มหาวิทยาลัยชั้นนำ เช่น Waterloo University ถือว่าสหกิจศึกษาเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างการเรียนรู้ทางทฤษฎีกับประสบการณ์การฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการ³ หลักสูตรสหกิจศึกษาเป็นหลักสูตรที่มีแบบแผน มักสลับการเรียนระหว่างการศึกษาในชั้นเรียนกับการทำงานเพื่อสร้างประสบการณ์วิชาชีพที่สัมพันธ์กับสาขาวิชา⁴ ทำให้นักศึกษาเกิดพัฒนาการทางวิชาชีพเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ในประเทศต่าง ๆ อาจเรียกการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนี้ต่างกัน เช่น Berufsakademie Heidenheim-Baden⁵ เรียกว่า “On-the-job Training” หรือ Swinburne Technology University เรียกว่าการเรียนรู้โดยมีอุตสาหกรรมเป็นฐาน (Industry-based Learning Program: IBL) ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้ปฏิบัติงานเต็มเวลาในภาคอุตสาหกรรมที่สัมพันธ์กับสาขาวิชา⁶

1.2 หลักการจัดหลักสูตรสหกิจศึกษา

1.2.1 ทฤษฎีพื้นฐาน

ทฤษฎีการเรียนรู้พื้นฐานที่สนับสนุนการสร้างประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษามี 2 ทฤษฎีสำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)⁷ เป็นการสร้าง

¹ กล่าวไว้ใน Co-op Newsletter. ฉบับที่ 1/2545 เดือนพฤษภาคม. หน้า 1.

² ประวัติของสหกิจศึกษาจาก Knowles, Asa S. 1972. Handbook of co-operative education. pp. 3-17.

³ ความหมายของ “สหกิจศึกษา” ของ University of Waterloo. 2003. <http://www.uwaterloo.ca/>

⁴ ความหมายของ “สหกิจศึกษา” ของ Northeastern University. 2003. <http://www.coop.neu.edu/>

⁵ Berufsakademie -Stuttgart. 2003. <http://www.ba-stuttgart.de/studieninfo/engl01.htm/>

⁶ Swinburne University of Technology. 2003. Annual Report 2004. pp. 4.

⁷ แนวคิดของ Kolb, David A. 1984. Experiential learning. pp. 25-38.

ประสบการณ์วิชาชีพโดยการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดอย่างไตร่ตรองและต่อเนื่อง นักศึกษาจะได้ประสบการณ์ที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับชีวิตจริง โดยประสบการณ์นอกห้องเรียนจะประสานและสัมพันธ์กับบทเรียนในห้องเรียน และทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นสภาพจริง (Authentic Learning)¹ ทฤษฎีนี้ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับเขา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างไม่มีพรมแดน ได้เชื่อมโยงทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติเข้าด้วยกัน

1.2.2 การจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work-integrated Learning: WIL)

การจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน หรือ WIL เป็นกรณีหนึ่งของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ที่ช่วยให้นักศึกษามีโอกาสในการประยุกต์ความรู้ ทักษะการทำงาน และทักษะเฉพาะที่สัมพันธ์กับวิชาชีพ ได้รู้จักชีวิตที่แท้จริงของการทำงานก่อนสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้องค์กรผู้ใช้งานฯ และสถาบันอุดมศึกษายังได้รับประโยชน์ในเชิงความร่วมมือและการพัฒนาปรับปรุงงานและหลักสูตร ฯ แม้ว่า WIL จะมีประโยชน์อย่างยิ่งตามที่กล่าวมาแล้วก็ตาม กลับไม่มีรูปแบบของ WIL ที่ชัดเจน ใดๆก็ตามที่สามารถสรุป WIL ได้เป็น 9 รูปแบบ² โดยสหกิจศึกษาเป็นเพียงกรณีหนึ่งใน WIL เท่านั้น ดังแสดงใน ตารางที่ 1-1

ตารางที่ 1-1 การจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน

รูปแบบ	ลักษณะเฉพาะ	ตัวอย่าง
1. การกำหนดประสบการณ์ก่อนการศึกษา (Pre-course Experience)	หมายถึง การกำหนดประสบการณ์ในการทำงานเป็นคุณสมบัติเฉพาะของนักศึกษา ก่อนเข้ารับการศึกษา (Pre-requisite)	กำหนดประสบการณ์ทำงานในฟาร์มก่อนเข้าศึกษาเกษตรศาสตร์
2. การเรียนสลับกับการทำงาน (Sandwich Course)	กำหนดระยะเวลาทำงานในระหว่างปีที่ศึกษา โดยทั่วไปอาจกำหนดให้ทำงาน 4 เดือน หรือทำงาน 3 เดือน สลับกับการเรียนในสถาบันอุดมศึกษาจนกว่าจะสำเร็จการศึกษา	หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
3. สหกิจศึกษา (Cooperative Education)	กำหนดระยะเวลาทำงานไว้ชัดเจนในหลักสูตร เน้นการบูรณาการทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจ้างงานของบัณฑิต	หลักสูตรต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยอื่นๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

¹ แนวคิดของ Gordon. Rick. 1998. A curriculum for authentic learning. The education digest. pp. 4-8.

² รวบรวมโดย ดร.สุเมธ แย้มมนุญ. 2547. สหกิจศึกษา : รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ. หน้า 23.

ตารางที่ 1-1 การจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (ต่อ)

รูปแบบ	ลักษณะเฉพาะ	ตัวอย่าง
4. การฝึกงานที่เน้นการเรียนรู้หรือการติดตามพฤติกรรมการทำงาน (Cognitive Apprenticeship or Job Shadowing)	มุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมและการชิม-ชั้ววัฒนธรรมองค์กรขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต	กรณีนักกฎหมาย ทนายความ นักปกครอง
5. หลักสูตรร่วมมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรม (Joint Industry University Course)	หลักสูตรที่ร่วมพัฒนาและอุดหนุนงบประมาณโดยองค์กรผู้ใช้บัณฑิต รวมทั้งการใช้บุคลากร และอุปกรณ์ขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต	หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ และอื่น ๆ
6. พนักงานฝึกหัดใหม่หรือพนักงานฝึกงาน (New Traineeship or Apprenticeship)	การฝึกงานที่มีการจัดระบบการเตรียมการและการฝึกงานในสถานที่หรือนอกสถานที่ ที่มีโครงสร้างการดำเนินงานชัดเจน	สัตวแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์
7. การบรรจุให้ทำงาน หรือการฝึกเฉพาะตำแหน่ง (Placement or Practicum)	การพัฒนาทักษะหรือประสบการณ์ที่จำเป็นในอนาคต โดยจัดเวลาการฝึกปฏิบัติงานเพิ่มเติมในสถานการณ์จริง	แพทย์ พยาบาล ครู
8. ปฏิบัติงานภาคสนาม (Fieldwork)	การสำรวจหรือการสังเกตการทำงานในสถานที่จริงในระยะสั้น	สังคมสงเคราะห์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์
9. การฝึกปฏิบัติงานจริงภายหลังสำเร็จการเรียนทฤษฎี (Post-course Internship)	การเสริมสร้างประสบการณ์ในการปฏิบัติงานภายหลังสำเร็จการศึกษาภาคทฤษฎี	แพทย์ ทนายความ

ในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงนั้น ยังมีรูปแบบต่อเนื่องอื่น ๆ เช่น โครงการสนับสนุนโครงการอุตสาหกรรม ได้แก่ โครงการฝึกงานเทคโนโลยีสะอาด ดำเนินการโดย Cleaner Technology Advanced Program ภายใต้ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากระบวนการผลิตควบคู่กับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านการฝึกงานภาคฤดูร้อนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และโครงการสนับสนุน

โครงการอุตสาหกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี (Industrial and Research Projects for Undergraduate Students: IRPUS) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เป็นโครงการสนับสนุนการทำโครงการของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับภาคอุตสาหกรรม

1.2.3 หลักสูตรสหกิจศึกษาในต่างประเทศ¹

สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั่วโลกได้ใช้สหกิจศึกษาในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาอย่างแพร่หลาย ซึ่งในรายงานนี้จะนำเสนอการดำเนินงานสหกิจศึกษาต่างประเทศเพียง 5 ประเทศ ที่มีการพัฒนารูปแบบ WIL เป็นอย่างมากเท่านั้น

สหรัฐอเมริกา จุดเริ่มต้นของแนวคิดสหกิจศึกษาเกิดจากแนวคิดของ Herman Schneider แห่งมหาวิทยาลัย Cincinnati ในปี ค.ศ. 1906 หรือเรียกแนวคิดนี้ว่า “แผนงานซินซินเนติ” เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับทักษะวิชาชีพมีประสิทธิภาพต่ำ ควรมีการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและความชำนาญในทักษะวิชาชีพ Schneider ได้แบ่งนักศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์ออกเป็น 2 กลุ่ม ในแต่ละสัปดาห์ นักศึกษากลุ่มหนึ่งเรียนในมหาวิทยาลัย และอีกกลุ่มหนึ่งไปปฏิบัติงานด้านวิศวกรรมที่โรงงานในท้องถิ่นในลักษณะการจ้างงาน เขาพบว่า การสลับการเรียนกับการทำงานทำให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจในการเรียนในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น ได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะใหม่ ๆ ทำให้มีความมั่นใจในการเลือกอาชีพ มีศักยภาพในการทำงาน ต่อมาปี ค.ศ. 1909 มหาวิทยาลัย Northeastern ได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์เช่นกัน ปี ค.ศ. 1921 มหาวิทยาลัย Antioch ได้นำไปใช้กับสาขาศิลปศาสตร์ทั้งสถาบันเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาเข้าสู่โลกอาชีพ ปี ค.ศ. 1962 จึงเกิดกองทุนสนับสนุนสหกิจศึกษาขึ้น และปี ค.ศ. 1965 กฎหมายอุดมศึกษาได้ให้ทุนแก่สถาบันที่พัฒนาโปรแกรมสหกิจศึกษา ทำให้สหกิจศึกษาขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งในสายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคมศาสตร์ อย่างไรก็ตามการดำเนินการสหกิจศึกษายังเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การจัดหางานที่เหมาะสม การถูกต้องด้านจรรยาบรรณและคณาจารย์ ความถดถอยทางเศรษฐกิจ การหารูปแบบที่เหมาะสม และระยะเวลาการปฏิบัติงานที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 2, 4, 6, 10, 12, และ 16 สัปดาห์ หรือ 1 ภาคการศึกษาเป็น 6 เดือน หรือ 1 ปี แต่การสร้างประสบการณ์วิชาชีพในรูปแบบ สหกิจศึกษายังดำเนินการเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ รวมทั้งแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง

แคนาดา มีการสร้างประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือเรียกว่า “การศึกษาแบบสหกิจศึกษา” เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัย Waterloo ในปี ค.ศ. 1957 ในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จนในปี ค.ศ. 1985 มีนักศึกษาเข้าร่วมถึงประมาณ 20,000 คน โดยหนึ่งในสามเป็นสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ และมีระยะเวลาการปฏิบัติงานตั้งแต่ 1 ภาค (16 สัปดาห์) 2 ภาค หรือ 3 ภาคการทำงานในหนึ่งปี แคนาดาไม่มีรูปแบบสหกิจศึกษาตายตัว ส่วนใหญ่

¹ รวบรวมโดย Knowles, Asa S. 1972. *Handbook of co-operative education*. pp. 3-17. ; Sovilla, E. Sam. 1998. *Co-op's Odyssey*. ASEE Prism. 7: pp. 18-23. และ Ryder, Kenneth G, Wilson, James W. and Associates. 1987. *Cooperative education in a new era*. pp. 46-73.

จะมีภาคการศึกษาในชั้นเรียนมากกว่าภาคการทำงาน (Thin Sandwich) มีทั้งแบบสลับ (Alternating Pattern) ภาคการศึกษากับภาคการทำงาน และแบบคู่ขนาน (Parallel Pattern) ที่เรียนและทำงานในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้หลักสูตรสหกิจศึกษายังมีระยะเวลาในการศึกษานานกว่าหลักสูตรปกติ ในเบื้องต้นแคนาดามีปัญหาในการดำเนินงานสหกิจศึกษาอยู่บ้างในเรื่องความรู้ ความเข้าใจในสหกิจศึกษา สภาพทางภูมิศาสตร์ยังเป็นอุปสรรคในการหางาน และต้นทุนการศึกษาที่มากกว่าหลักสูตรปกติร้อยละ 10 ปัจจุบันการจัดการศึกษาสหกิจศึกษาในแคนาดาประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก มหาวิทยาลัย Waterloo ได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่เด่นทางด้านสหกิจศึกษาของโลกแห่งหนึ่ง

อังกฤษ มีการสร้างประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือเรียกว่า “หลักสูตรแซนด์วิช” (Sandwich Course) ได้เริ่มต้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1903 ที่วิทยาลัยเทคนิค Sunderland ในสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ และสถาปัตยกรรม มีทั้งปฏิบัติงาน 1 ปี และเรียน 3 ปี (หลังจากการศึกษาในชั้นปีที่ 2) แบ่งการปฏิบัติงานเป็น 2 ถึง 5 ช่วง มีช่วงเวลาที่แตกต่างกันตลอดหลักสูตร ทั้งควบคุมการปฏิบัติงานโดยสถานศึกษา (College - base, University - base) และอุตสาหกรรม (Industry -base) อาจารย์ผู้สอนจะทำหน้าที่ในการจัดหางาน แนะนำและประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งแตกต่างจากสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานในช่วงแรกเกิดจากทัศนคติขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ว่า การเรียนรู้จะอยู่ที่มหาวิทยาลัย แต่การฝึกทักษะอาชีพอยู่ที่ศูนย์ฝึกอาชีพหรือองค์กรผู้ใช้บัณฑิต แม้ว่าจะเห็นพ้องว่าการฝึกอาชีพมีความจำเป็นแต่ไม่ได้ให้ความร่วมมือกับภาครัฐมากนัก แต่ในปัจจุบันองค์กรผู้ใช้บัณฑิตในประเทศอังกฤษให้การยอมรับมหาวิทยาลัยที่จัดหลักสูตรสหกิจศึกษา โดยเฉพาะความสามารถของนักศึกษาเกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหาโดยนำความรู้ภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติอย่างได้ผล การสื่อสาร การนำเสนอ การใช้สารสนเทศ ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบ และทำให้ได้รับการจ้างงานต่อเนื่องหลังจากสำเร็จการศึกษา

เยอรมัน มีการสร้างประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือ 3 รูปแบบคือ (1) โปรแกรม Fachhochschulen เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1970-71 เพื่อสร้างความใกล้ชิดระหว่างอุตสาหกรรมกับสถาบันอุดมศึกษาและสมาคมวิชาชีพ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ โปรแกรมนี้มีหลายรูปแบบขึ้นกับสถาบันอุดมศึกษาและหลักสูตร โดยรัฐบาลสนับสนุนทุนให้แก่นักศึกษาที่ได้ค่าตอบแทนต่ำหรือไม่ได้เลย ส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาการศึกษาตามหลักสูตร 4 ปี การศึกษาแบบทวิภาค ใช้เวลาปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรม 2 ภาคการศึกษา (2) โปรแกรม Berufsakademie เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1974 ที่สถาบัน Berufsakademie -Baden เป็นการผสมผสานภาคทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริงแบบทวิภาคีที่มากกว่าแบบแรก ใช้ระยะเวลาการศึกษาตามหลักสูตร 3 ปี (3) โปรแกรม Gesamthochschulen เป็นการฝึกงานในมหาวิทยาลัย 2 ภาคการศึกษาแทนการไปปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งแตกต่างจากสองแบบแรก ในปัจจุบัน โปรแกรม Berufsakademie ยังคงได้รับความนิยม มีทั้งการไปปฏิบัติงานแบบสลับวันเรียนในชั้นเรียนและวันทำงานในแต่ละสัปดาห์และแบบต่อเนื่องในหลักสูตรเดียวกัน งานที่ปฏิบัติในองค์กรผู้ใช้บัณฑิตต้องเป็นงานวิจัยและพัฒนา หรือโครงการ

ออสเตรเลีย มีการสร้างประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือเรียกว่า “การศึกษาแบบแซนด์วิช” (Sandwich Education) เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1962-63 ที่สถาบันเทคโนโลยี Footscray และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี Swinburne มี 2 รูปแบบ คือแซนด์วิชแบบบาง (Thin Sandwiches) มีภาคการศึกษา 7 ภาค และภาคการทำงาน 2 ภาค และแซนด์วิชแบบหนาหลายชั้น (Thick Sandwiches) มีภาคการศึกษา 7 ภาค และภาคการทำงาน 6 ภาค มีทั้งนักศึกษาไปศึกษางานและเป็นลูกจ้างในอุตสาหกรรม ปัญหาที่พบในการดำเนินงานสหกิจศึกษาในประเทศออสเตรียมีเพียงเรื่องเหตุผลและปรัชญาที่หลากหลายตามสาขาวิชาต่าง ๆ ในปัจจุบันยังคงมีทั้งแบบสลับภาคการศึกษาภาคการทำงานและแบบทำงานต่อเนื่อง โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี Swinburne ยังคงความเป็นผู้นำทางสหกิจศึกษาหากพิจารณาผลการจัดอันดับของ Department of Education, Science and Training : DEST ของออสเตรเลียใน ปี ค.ศ. 2004 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี Swinburne ได้อันดับที่ 1 ในเรื่องการพัฒนา Generic Skills ให้กับนักศึกษาซึ่งเป็นทักษะในการดำเนินชีวิต และการทำงาน

การดำเนินงานสหกิจศึกษาในต่างประเทศได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตอย่างแท้จริงและมีการได้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต มีการแพร่ขยายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จนถึงขั้นสร้างเครือข่ายระดับโลกขึ้นมาคือการจัดตั้งสมาคมสหกิจศึกษาโลก (World Association of Cooperative Education, WACE) มีสำนักงานตั้งอยู่ที่บอสตัน สหรัฐอเมริกา และจัดให้มีการประชุมระดับโลกทุก 2 ปี มีทั้งการสัมมนาและการอบรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานสหกิจศึกษา การนำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับสหกิจศึกษา และการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต

1.2.4 หลักการและวิธีปฏิบัติของมหาวิทยาลัยชั้นนำทางสหกิจศึกษาในต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยชั้นนำทางสหกิจศึกษาในต่างประเทศมีอยู่จำนวนมาก ในที่นี้ จะขอนำเสนอหลักการและวิธีปฏิบัติสหกิจศึกษาของมหาวิทยาลัยชั้นนำ 3 มหาวิทยาลัย ได้แก่ University of Waterloo ประเทศแคนาดา Northeastern University ประเทศสหรัฐอเมริกา และ Swinburne University of Technology ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งมีกิจกรรมที่เป็นหลักการและวิธีปฏิบัติที่สำคัญประกอบด้วย การจัดภาคการศึกษาสหกิจศึกษาและระยะเวลาการปฏิบัติงาน หน่วยประสานงานสหกิจศึกษา การจับคู่บุคลากรจำนวนบุคลากรและจำนวนนักศึกษาที่รับผิดชอบต่อปี การเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนปฏิบัติงาน การจัดหางานสหกิจศึกษาและการนิเทศงานสหกิจศึกษา ลักษณะงานสหกิจศึกษา และการประเมินผล โดยมีสาระสำคัญดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1-2 หลักการและวิธีปฏิบัติของมหาวิทยาลัยชั้นนำทางสหกิจศึกษาในต่างประเทศ

มหาวิทยาลัย รายการกิจกรรม	University of Waterloo ประเทศแคนาดา ¹	Northeastern University ประเทศสหรัฐอเมริกา ²	Swinburne University of Technology ประเทศออสเตรเลีย ³
1. ปีที่เริ่มจัดสหกิจศึกษา	ปี ค.ศ. 1957	ปี ค.ศ. 1909	ปี ค.ศ. 1962 - 63
2.การจัดภาคการศึกษา สหกิจศึกษาและระยะเวลา การปฏิบัติงาน	กำหนดให้นักศึกษาปฏิบัติงาน 6 ครั้ง ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 5 ในระบบไตรภาครวม 6 ครั้ง ตลอดหลักสูตรได้ โดยกำหนดภาคการศึกษาละ 4 เดือนตลอดปีรวม 3 ครั้ง ในหนึ่งปีการศึกษาคือ ในช่วงเดือน 1) กันยายน - ธันวาคม (fall) 2) มกราคม - เมษายน (winter) และ 3) พฤษภาคม-สิงหาคม (spring)	นักศึกษาต้องปฏิบัติงานอย่างน้อย 3 ครั้ง เช่น ตั้งแต่ภาคฤดูร้อนชั้นปีที่ 2 กับภาคต้นชั้นปีที่ 3 ภาคฤดูร้อนชั้นปีที่ 3 กับภาคต้นชั้นปีที่ 4 และภาคฤดูร้อนชั้นปีที่ 4 กับภาคต้นชั้นปีที่ 5 หรืออาจจะปรับเปลี่ยนจากช่วงละ 6 เดือน เป็นต่อเนื่อง 12 เดือน ก็ได้	นักศึกษาต้องปฏิบัติงานอย่างน้อย 2 ครั้ง ของชั้นปีที่ 4 ในหลักสูตร 5 ปี ในระบบทวิภาค เป็นระยะเวลา 6 เดือน หรือต่อเนื่อง 12 เดือน ก็ได้
3.หน่วยประสานงาน สหกิจศึกษา	ศูนย์สหกิจศึกษาและบริการ อาชีพ (Co-operative Education & Career Services: CECS)	ส่วนสหกิจศึกษา (Department of Cooperative Education)	สำนักงานประสานงานอุตสาหกรรม (Industry Liaison Office)
4.การจัดบุคลากร	-ผู้อำนวยการศูนย์ฯ -ผู้อำนวยการฝ่าย -ผู้ช่วยผู้อำนวยการ -ผู้จัดการ -ผู้ประสานงานสหกิจศึกษาสนาม (ปฏิบัติงานอยู่นอกศูนย์ฯ) -เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ	-ผู้อำนวยการ -ผู้ประสานงานสหกิจศึกษาประจำคณะวิชา -เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์	-ผู้อำนวยการ -ผู้จัดการสหกิจศึกษาประจำคณะวิชา -ผู้จัดการโครงการ -ผู้จัดการสำนักงาน -ผู้จัดการสารสนเทศ -ผู้ช่วยผู้จัดการในแต่ละฝ่าย
5.จำนวนบุคลากรและ จำนวนนักศึกษาที่ รับผิดชอบต่อปี	-จำนวนผู้บริหารและบุคลากร 117 คน (ครึ่งหนึ่งเป็นผู้ประสานงานสหกิจศึกษาสนามปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ) -จำนวนนักศึกษา ประมาณ 12,000 คน/ปี (ปี 2550)	-จำนวนผู้บริหารและบุคลากร 27 คน (ปี 2548) -จำนวนนักศึกษา 5,775 คน/ปี (ปี 2548)	-จำนวนผู้บริหารและบุคลากร 13 คน (ปี 2548) -จำนวนนักศึกษา 483 คน/ปี (ปี 2548)
6.การเตรียมความพร้อม นักศึกษาก่อนปฏิบัติงาน	เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ จะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเรื่องงานและอาชีพ การพัฒนาบุคลิกภาพ โดยการจัดสัมมนาการพัฒนาอาชีพ และการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเขียนจดหมายสมัครงาน และทักษะการสัมภาษณ์ เป็นต้น	เจ้าหน้าที่ส่วนสหกิจศึกษาจะจัดอบรมทักษะการทำงาน ทักษะการเขียนจดหมายสมัครงานและการสัมภาษณ์ ทักษะการทำงานให้ประสบความสำเร็จ การกำหนดเป้าหมายในการทำงาน ทักษะการตัดสินใจ และการประเมินตนเอง เป็นต้น	ผู้จัดการสหกิจศึกษาแต่ละสำนักวิชาจะจัดอบรมทักษะการเขียนจดหมายสมัครงานและการสัมภาษณ์ ให้นักศึกษาสหกิจศึกษา ส่วนการอบรมหัวข้ออื่น ๆ จะเป็นหน้าที่ของหน่วยบริการอาชีพซึ่งจะจัดให้นักศึกษาทั้งมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย รายการกิจกรรม	University of Waterloo ประเทศแคนาดา ¹	Northeastern University ประเทศสหรัฐอเมริกา ²	Swinburne University of Technology ประเทศออสเตรเลีย ³
7.การจัดหางานสหกิจศึกษาและการนิเทศงานสหกิจศึกษา	ผู้ประสานงานสหกิจศึกษาจะทำหน้าที่จัดหางานและนิเทศงานสหกิจศึกษาในแต่ละพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาประจำสาขาวิชา	ผู้ประสานงานสหกิจศึกษาจะทำหน้าที่จัดหางาน และอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาประจำสาขาวิชาจะเป็นผู้ติดตามดูแลและนิเทศงานสหกิจศึกษา	ผู้จัดการสหกิจศึกษาจะทำหน้าที่จัดหางานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาประจำสาขาวิชา โดยอาจารย์ที่ปรึกษาจะนิเทศงานในสถานประกอบการที่ตนเองรับผิดชอบ
8.ลักษณะงานสหกิจศึกษา	งานที่มอบหมายควรเป็นโครงการอิสระ (project) มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อง่ายต่อการติดตาม มีการจัดประชุมและกำกับดูแลจนกว่าจะมั่นใจว่างานที่ได้รับมอบหมายประสบความสำเร็จ	อาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาจะเป็นผู้พิจารณาร่วมกับสถานประกอบการในการมอบหมายงานให้นักศึกษา ซึ่งเป็นงานที่สอดคล้องกับสาขาวิชาชีพและความสนใจของนักศึกษา ต้องใช้ทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร	อาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษาจะเป็นผู้พิจารณาร่วมกับสถานประกอบการในการมอบหมายงานให้นักศึกษา ในลักษณะของการแก้ปัญหาที่เผชิญในอุตสาหกรรม และต้องให้นักศึกษาได้มีโอกาสเห็นภาพรวมขององค์กร พร้อมทั้งให้นักศึกษาจัดทำบันทึกประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละวัน
9.การประเมินผล	แบ่งการประเมินผลการปฏิบัติงานออกเป็น 2 ช่วง คือ การประเมินผลกลางภาคการศึกษาโดยการทบทวนผลการประเมินกับนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษามีโอกาสปรับปรุง และการประเมินผลอย่างเป็นทางการเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงาน	จะประเมินตั้งแต่การเตรียมความพร้อมนักศึกษา การปฏิบัติงานในสถานประกอบการ และเมื่อนักศึกษากลับจากการปฏิบัติงานจะต้องเข้าร่วมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานกับเพื่อนนักศึกษา รับการสัมภาษณ์จากอาจารย์เพื่อพิจารณาถึงพัฒนาการทางวิชาชีพที่เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา การเขียนรายงานและมีการนำเสนอผลงานอย่างเป็นทางการ	นักศึกษาจะต้องยอมรับเงื่อนไขการประเมินผลที่ผู้ประสานงานสหกิจศึกษาและพนักงานที่ปรึกษากำหนด ทั้งนี้จะต้องจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ และต้องมีการนำเสนอผลงานตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งในระหว่างการปฏิบัติงานและเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงาน

¹ แหล่งข้อมูล: <http://www.cecs.uwaterloo.ca/>

² แหล่งข้อมูล: <http://www.northeastern.edu/experiential/coop/>

³ แหล่งข้อมูล: <http://www.swinburne.edu.au/spl/cooped/>

1.2.5 การจัดหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของภาคการผลิต

ในการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ นั้น องค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้วิพากษ์สถาบันอุดมศึกษาว่า ไม่สามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมได้ โดยประเด็นหลักคือขาดแรงงานที่มีทักษะทางอาชีพและการเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ประกอบกับการที่ประเทศต่าง ๆ ได้พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ (Knowledge-based Economy) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งต้องพึ่งพิงสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาการผลิตบัณฑิตจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนสหกิจศึกษาหรือ WIL เป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีความสามารถในการปรับตัว แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นงาน และองค์กรทำให้มีความพร้อมในการทำงานมากที่สุดเมื่อสำเร็จการศึกษา

1.3 สหกิจศึกษาในประเทศไทย

1.3.1 ความสัมพันธ์ของทฤษฎีและการปฏิบัติ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันมุ่งเน้นที่จะสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้ปรับตัวกับโลกแห่งความจริงและสนองความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตในตลาดแรงงาน จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุในหมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 (3) ที่ระบุให้การจัดการศึกษาทุกระดับต้อง “จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ในทุกกลุ่มสาขาวิชาชีพ” ในประเทศไทยรูปแบบของ WIL ที่ประสบผลสำเร็จอย่างดี เช่น การฝึกให้ทำงานเฉพาะตำแหน่งในหลักสูตรและในองค์กรผู้ใช้บัณฑิตของหลักสูตรแพทยพยาบาล และครู เป็นต้น นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษายังมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้บนฐานการทำงานในภาคการผลิตและภาคสังคม (Work-based / Community-based Education) เช่น สหกิจศึกษา หรือ รูปแบบ Internship / Apprenticeship ในระดับปริญญาตรี หรือทักษะวิศวกรรมในระดับบัณฑิตศึกษา (Engineering Practice School) WIL ในรูปแบบต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการปรับปรุงหลักสูตร และสร้างความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต นอกจากนี้ อาจารย์ที่มีส่วนร่วมในโครงการ WIL อย่างใกล้ชิดเหล่านี้ สามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์จริงในลักษณะการเรียนรู้และนำประสบการณ์ไปต่อยอดเป็นงานวิจัย สร้างความร่วมมือกับภาคการผลิตและสอนนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

1.3.2 จุดกำเนิดสหกิจศึกษาในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรก que พัฒนาระบบสหกิจศึกษาในปี พ.ศ. 2536 โดยความร่วมมือจากภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมและภาครัฐ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนระบบ

¹ รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการสหกิจศึกษานำร่องของประเทศไทย ดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2547

ไตรภาคเพื่อรองรับการไปสหกิจศึกษา 2 ครั้ง คือ ในชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 โดยภาคสหกิจศึกษาจะ สลับกับภาคการเรียนปกติ และเริ่มส่งนักเรียนรุ่นแรกไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาในปี พ.ศ. 2538 จนถึง ปัจจุบันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารียังคงดำเนินการให้มีหลักสูตรสหกิจศึกษาทุกสาขาวิชาในระดับปริญญาตรี แต่จำนวนครั้งของการไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาลดเหลือเพียง 1 ครั้ง ยกเว้นสาขาวิชา เทคโนโลยีการจัดการเท่านั้นที่จัดให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษา 2 ครั้ง หลังจากนั้นมีการขยายผล ไปยังสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือได้จัดให้นักศึกษาไป ปฏิบัติงานสหกิจศึกษา 3 ช่วง ระยะเวลา 4-2-4 เดือน รวมทั้งสิ้น 10 เดือน โดยฝึกตั้งแต่ชั้นปีที่ 3 และ 4 ทำให้มีระยะเวลาเรียนมากกว่านักศึกษาปกติ 1 ปี เป็นต้น

1.3.3 พัฒนาการของสหกิจศึกษาในประเทศไทย

ในปีการศึกษา 2545 กระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้ต้นแบบจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี-สุรนารี และสนับสนุนให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วง 2 ปีสุดท้ายได้ออกไป ปฏิบัติงานอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 2 ของระบบทวิภาค อ้างถึงปีการศึกษา 2545 มีสถาบันอุดมศึกษา 17 แห่ง องค์กรผู้ใช้บัณฑิต 257 แห่ง และนักศึกษาจำนวน 679 คน เข้าร่วมโครงการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ขยายผลและดำเนินการจนถึงรุ่นที่ 5 ในปีการศึกษา 2547 โดยรวมแล้วมีสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วม 60 สถาบัน องค์กรผู้ใช้บัณฑิต 2,000 แห่ง และนักศึกษา 10,444 คน หลังจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ไม่ได้สนับสนุนงบประมาณ แต่ยังคงสนับสนุน ด้านนโยบายต่อไป

1.3.4 ความสำคัญของสหกิจศึกษาในมุมมองขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต

แม้ว่าการดำเนินงานสหกิจศึกษาของประเทศไทยในช่วงปีการศึกษา 2545-2547 จะมีปัญหา และอุปสรรคด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักการสหกิจศึกษาและปัญหาในการดำเนินงานของทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง แต่จากรายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการสหกิจศึกษานำร่อง พบว่าองค์กรผู้ใช้ บัณฑิตได้ประโยชน์จากโครงการสหกิจศึกษาทั้งจากการนิเทศของอาจารย์ รายงานวิชาการของนักศึกษา โครงการงานและงานประจำที่นักศึกษาปฏิบัติ เกิดความร่วมมือทางวิชาการ และใช้สหกิจศึกษาเป็นเครื่องมือ ในการคัดเลือกพนักงานใหม่ ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญคือองค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีความเห็นว่าบัณฑิตที่ผ่าน หลักสูตรสหกิจศึกษามีศักยภาพมากกว่านักศึกษาที่ผ่านหลักสูตรการฝึกงานภาคฤดูร้อน และรัฐควร สนับสนุนให้มีสหกิจศึกษาต่อไป

1.3.5 รูปแบบความหลากหลายของการจัดหลักสูตรสหกิจศึกษา

หลังจากที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้เริ่มโครงการสหกิจศึกษานำร่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2545-2547 มีสถาบันอุดมศึกษาที่ดำเนินการสหกิจศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 60 แห่งเป็น 86 แห่ง ในปีการศึกษา 2549 ไม่นับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่ได้ดำเนินการสหกิจศึกษามาตั้งแต่เริ่มเปิดตั้งมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี¹ เป็นสถาบันแห่งแรกที่ใช้ WIL ในรูปแบบสหกิจศึกษาและใช้ภาคการศึกษาระบบไตรภาค โดยกำหนดให้มีหลักสูตรสหกิจศึกษาในทุกหลักสูตรของการศึกษาระดับปริญญาตรี ในแผนการเรียนสาขาวิชาส่วนใหญ่จะกำหนดให้นักศึกษาไปสหกิจศึกษาในชั้นปีที่ 4 ในภาคการศึกษาที่ 1 หรือ 2 ขึ้นกับสาขาวิชา นักศึกษาทุกคนต้องเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาและปฏิบัติงานเต็มเวลาในองค์กรผู้ใช้บัณฑิตอย่างน้อย 1 ครั้ง (ยกเว้นหลักสูตรเทคโนโลยีการจัดการเท่านั้นที่กำหนดให้นักศึกษาไปสหกิจศึกษา 2 ครั้ง คือ ภาคการศึกษาที่ 3 ของชั้นปีที่ 3 และภาคการศึกษาที่ 2 ของชั้นปีที่ 4 นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องลงทะเบียนเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาในภาคก่อนไปสหกิจศึกษา 1 หน่วยกิต และรายวิชาสหกิจศึกษา 5 หน่วยกิต จากจำนวนหน่วยกิตรวม 175-190 หน่วยกิต

ในขณะที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์² ใช้รูปแบบการศึกษาระบบไตรภาคและสหกิจศึกษา เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี แต่กำหนดคุณสมบัตินักศึกษาที่จะไปสหกิจศึกษาได้นั้น ต้องมีคะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 2.00 ขึ้นไป นักศึกษาที่คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า 2.00 จะไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพแทน นักศึกษามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ลงทะเบียนรายวิชาสหกิจศึกษามากกว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี โดยลงทะเบียนเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาในภาคก่อนไปสหกิจศึกษา 1 หน่วยกิต และรายวิชาสหกิจศึกษา 8 หน่วยกิต จากจำนวนหน่วยกิตรวม 190 หน่วยกิต และมีบางสาขาวิชาที่กำหนดให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษามากกว่า 1 ครั้ง เช่น หลักสูตรการท่องเที่ยวและโรงแรม และ บัณฑิต เป็นต้น ส่วนหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและสถาปัตยกรรมมีการส่งนักศึกษาไป WIL เช่นเดียวกัน และไม่ใช้รูปแบบสหกิจศึกษา

รูปแบบของสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในระบบทวิภาค มีอยู่ 2 รูปแบบ แบบแรกเป็นการจัดสหกิจศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ การเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาเป็นไปโดยความสมัครใจของนักศึกษา โดยแบ่งภาคสหกิจศึกษาเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงแรกในภาคการศึกษาที่ 1 ของชั้นปีที่ 3 ใช้เวลา 4 เดือน ช่วงที่ 2 เป็นภาคฤดูร้อนของชั้นปีที่ 3 ใช้เวลา 2 เดือน และช่วงที่ 3 เป็นภาคการศึกษาที่ 2 ของชั้นปีที่ 4 ใช้เวลา 4 เดือน นักศึกษาที่เข้าโครงการสหกิจศึกษาจึงใช้เวลาศึกษาในระดับปริญญาตรีรวม 5 ปี ทำให้มีนักศึกษาจำนวนน้อยเข้าร่วมโครงการ

¹ รายงานผลดำเนินการโครงการสหกิจศึกษาและพัฒนาอาชีพ ปี 2549

² จากการศึกษาสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ โครงการสหกิจศึกษาและพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2551

เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการจบการศึกษาใน 4 ปี จำนวนหน่วยกิตของกอลงทะเบียนสหกิจศึกษารวมทั้ง 3 ช่วง เท่ากับ 10 หน่วยกิต จากจำนวนหน่วยกิตรวมของหลักสูตร 156 หน่วยกิต สำหรับรูปแบบที่ 2 ของการจัดการศึกษาสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในระบบทวิภาคนั้น มีการจัดสหกิจศึกษาให้นักศึกษาในรูปแบบตามความสมัครใจของนักศึกษาเช่นเดียวกัน สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งจัดให้นักศึกษาไปสหกิจศึกษาทั้งในภาคการศึกษาที่ 1 ในชั้นปีที่ 4 และบางแห่งจัดให้นักศึกษาไปสหกิจศึกษาในภาคการศึกษาที่ 2 ในชั้นปีที่ 4 ซึ่งรูปแบบหลังนั้นผิดหลักการสหกิจศึกษา เนื่องจากต้องการให้นักศึกษาจบภาคการศึกษาสุดท้ายที่มหาวิทยาลัยเพื่อเพิ่มเติมความรู้ความสามารถในส่วนที่ขาดหรือน้อยให้สมบูรณ์ก่อนจบการศึกษา สำหรับจำนวนหน่วยกิตรายวิชาสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาระบบทวิภาค อยู่ในช่วง 3-9 หน่วยกิต จากจำนวนหน่วยกิตรวมของหลักสูตร ประมาณ 120-150 หน่วยกิต

การจัดหลักสูตรสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอนในระบบทวิภาคและเป็นไปโดยความสมัครใจของนักศึกษานั้น ทำให้อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องจัดการเรียนการสอนบางรายวิชาในภาคฤดูร้อน หรือเดือน หรือกระจาย บางรายวิชาลงไปอยู่ในชั้นปีที่ 1-3 ทำให้อาจารย์ประจำหลักสูตรมีภาระงานมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาระบบทวิภาคที่จะดำเนินการสหกิจศึกษาแบบนี้ได้ ต้องมีจำนวนอาจารย์ที่มากพอที่จะดำเนินการผลิตบัณฑิตที่จบการศึกษาทั้งหลักสูตรสหกิจศึกษาและหลักสูตรฝึกงานภาคฤดูร้อนแบบเดิม

สถาบันอุดมศึกษาที่จัดหลักสูตรสหกิจศึกษาทุกรูปแบบที่กล่าวมาแล้วยังคงพยายามกำหนดหัวข้องานที่มีคุณภาพ ตรงตามสาขาวิชาชีพและมีวัตถุประสงค์ในการฝึกสหกิจศึกษาที่ชัดเจน และมีระยะเวลา 3-4 เดือนซึ่งมากกว่าการฝึกงานภาคฤดูร้อนที่ใช้เวลาเพียง 45 วัน หรือ 6 สัปดาห์เท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีการจัดให้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในระดับบัณฑิตศึกษาที่เรียกว่าโครงการทักษะวิศวกรรม หรืออาจเรียกเป็น สหกิจศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ โครงการ Chemical Engineering Practice School (ChEPS) ของภาควิชาวิศวกรรมเคมี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นหลักสูตรที่เน้นการฝึกปฏิบัติโดยส่งนักศึกษาบัณฑิตศึกษาไปทำงานเต็มเวลา ณ องค์กรผู้ใช้บัณฑิต เป็นเวลาอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา งานที่ให้นักศึกษาปฏิบัติเน้นงานวิจัยหรือปัญหาพิเศษ (Project or Problem-based Learning) โดยคัดเลือกนักศึกษาที่มีผลการเรียนดี ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ และมูลนิธิศึกษาพัฒนา รวมทั้งขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชน โดยเน้นบริษัทขนาดใหญ่ในอุตสาหกรรมปิโตรเคมี และโครงการ Food Engineering Practice School (FEPS) เป็นหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของภาควิชาวิศวกรรมอาหาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเช่นเดียวกัน โดยคัดเลือกนักศึกษาที่มีผลการเรียนดีและขอรับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากภาคเอกชน และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้ริเริ่มโครงการสหกิจศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของ สาขาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม ในปีการศึกษา 2550 โดยเน้นงานที่เป็นงานวิจัยหรือโครงการและ นักศึกษาต้องปฏิบัติงานเต็มเวลา 4 เดือน ณ องค์กรผู้ใช้บัณฑิต

รูปแบบ WIL อื่น ๆ ในประเทศไทยที่แตกต่างจากสหกิจศึกษาและดำเนินการมานานและมีประสิทธิภาพ มีในหลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพ เช่น แพทย์ พยาบาล ฯลฯ และหลักสูตรครุศาสตร์ ซึ่งมีการส่งนักศึกษาออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพจำนวนหลายครั้ง ทั้งบางเวลาและเต็มเวลา

1.3.6 ปัญหา อุปสรรค และสัมฤทธิ์ผลของสหกิจศึกษาในประเทศไทย^{1,2,3}

ในการดำเนินการโครงการสหกิจศึกษานำร่องในรุ่นที่ 1 ถึง 5 ตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 2 ของปี การศึกษา 2545 จนถึงภาคการศึกษาที่ 2 ของปีการศึกษา 2547 มีสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมโครงการ จำนวน 60 สถาบัน (ไม่รวมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ซึ่งดำเนิน โครงการสหกิจศึกษาอยู่ก่อนแล้ว) ส่วนมากเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาค และมีวิทยาลัยชุมชนจำนวน 3 แห่งเข้าร่วมโครงการ จำนวนหลักสูตรทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษานำร่องเท่ากับ 158 หลักสูตร จำนวนนักศึกษา 4,700 คน และมี จำนวนหลักสูตรทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เท่ากับ 193 หลักสูตร จำนวนนักศึกษา 5,744 คน จะเห็นว่าจำนวนหลักสูตรและจำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษานำร่องทางด้าน สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีมากกว่าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งแตกต่างจากการ ดำเนินงานสหกิจศึกษาของต่างประเทศที่การจัดหลักสูตรสหกิจศึกษาในขณะเริ่มต้นนั้น มักจำกัดอยู่ที่ กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่านั้น เนื่องจากสามารถติดโครงการหรืองานที่ให้นักศึกษาไปปฏิบัติได้ ชัดเจนกว่ากลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ การจัดหลักสูตรสหกิจศึกษาในประเทศไทยจึงไม่ได้จำกัดเฉพาะใน หลักสูตรทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่านั้น และมีแนวโน้มของความเป็นไปได้และน่าจะ ประสบความสำเร็จได้ในอนาคตในทุกสาขาวิชาชีพ

ตลอดระยะ 2 ปีการศึกษาของการดำเนินงานโครงการสหกิจศึกษานำร่องนั้น มีจำนวน นักศึกษาเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 10,444คน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดสรรงบประมาณ สนับสนุนแก่สถาบันอุดมศึกษาในเบื้องต้นเป็นเงิน 10,000 บาทต่อหัวนักศึกษา และลดลงมาเป็น 9,000 บาทต่อหัวนักศึกษา ใช้งบประมาณรวม 99.1 ล้านบาท นักศึกษาไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมมากที่สุดร้อยละ 31 รองลงมาเป็นภาคธุรกิจการค้า/บริการ/โรงแรม และหน่วยงานราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 28 และ 25 ตามลำดับ ในบรรดาองค์กรผู้ใช้บัณฑิตจำนวนทั้งหมด 2,429 รายนั้นส่วน ใหญ่จะรับทั้งนักศึกษาสหกิจศึกษาและนักศึกษาฝึกงานภาคฤดูร้อนไปพร้อม ๆ กัน ถึงร้อยละ 46 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการสหกิจศึกษานำร่องทั้ง 5 รุ่น โดยสอบถามความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดของปัญหาอุปสรรค และผลสัมฤทธิ์ดังนี้

¹ รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของสหกิจศึกษานำร่องรุ่นที่ 1 ดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

² รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการสหกิจศึกษานำร่องของประเทศไทย ดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ระหว่าง ปี พ.ศ. 2545-2547

³ รายงานผลการดำเนินงานของโครงการสหกิจศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปี 2549

(1) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานสหกิจศึกษา

ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในหลักการสหกิจศึกษาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งองค์กรผู้ใช้บัณฑิต นักศึกษา ตลอดจนบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา เป็นปัญหาเชิงประจักษ์ในการดำเนินงานโครงการสหกิจศึกษามาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มโครงการสหกิจศึกษานำร่องจากรุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 5 และจากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ประกอบการภาคธุรกิจ ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ในช่วงเดือนกันยายน 2550 พบว่า การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับสหกิจศึกษาที่ผ่านมานับสิบปียังอยู่ในวงจำกัด นับเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดของการดำเนินงานสหกิจศึกษา มีองค์กรผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะขาดเสียมิได้ในระบบสหกิจศึกษาจำนวนน้อยเท่านั้นที่เข้าใจและเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา ในอนาคตหากสถาบันอุดมศึกษาเกิดการตื่นตัวโดยจัดให้มีระบบสหกิจศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ มากขึ้น อาจประสบกับปัญหาในเรื่องจำนวนองค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีจำกัด ไม่เพียงพอต่อการรองรับจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ในการดำเนินโครงการสหกิจศึกษาต่อไปนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะเน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักการสหกิจศึกษาเป็นหลัก และจากการระดมสมองของคณะกรรมการส่งเสริมสหกิจศึกษาที่ผ่านมา มีข้อเสนอว่า ควรมีการออกกฎหมายเพื่อให้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาผ่านโครงการสหกิจศึกษา และในการทำหน้าที่นี้รัฐควรให้มาตรการแรงจูงใจตอบแทนองค์กรผู้ใช้บัณฑิตด้วยเช่นเดียวกัน

ส่วนปัญหาในการดำเนินงานสหกิจศึกษาอื่น ๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีดังนี้ คือ

ปัญหาในการดำเนินงานสหกิจศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเองนั้น พบว่า ขาดความต่อเนื่องและเชื่อมโยงในระดับนโยบาย การเปลี่ยนผู้บริหารทำให้สหกิจศึกษาไม่ยั่งยืน ขาดการเชื่อมโยงในด้านนโยบายการวางแผนพัฒนากำลังคนของชาติและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐในระดับกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น และยังพบว่าการประสานงานระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษากระชั้นชิดมากเกินไป ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถเตรียมการดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์

ปัญหาในการดำเนินงานสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา พบว่า สถาบันอุดมศึกษาขาดความต่อเนื่องและชัดเจนในระดับนโยบายเช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ขาดการวางแผนการทำงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของสหกิจศึกษาตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ทำให้ปฏิบัติผิดข้อกำหนด การเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนปฏิบัติงานสหกิจศึกษายังเป็นปัญหาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ปัญหาที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตให้ความสำคัญมากคือนักศึกษาไม่มีความอดทนและขาดทักษะในการสื่อสาร และเสนอแนะให้สถาบันอุดมศึกษาเน้นฝึกให้นักศึกษามีความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้สังคมการทำงานมากขึ้น บางสถาบันอุดมศึกษามีหลักสูตรไม่เหมาะสม ทำให้นักศึกษาไม่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาเนื่องจากทำให้ต้องเรียนมากกว่า 4 ปี ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบชัดเจน หรือถ้ามีก็ไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการดำเนินงานตามขั้นตอนที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด การประสานงานของบางสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรผู้ใช้บัณฑิตยังไม่เข้มแข็ง ใช้เพียงจดหมายขอความอนุเคราะห์เท่านั้นและ

บางสถาบันอุดมศึกษาไม่มีการติดตามดูแลนักศึกษา เป็นต้น ส่วนสถาบันอุดมศึกษาที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษานำร่องในช่วงปีการศึกษา 2545-2547 เนื่องจากต้องใช้เวลาในการปรับปรุงหลักสูตรสำหรับปัญหาในการดำเนินงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตนั้น พบว่า ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่พี่เลี้ยงของพนักงาน ไม่จัดพี่เลี้ยงให้ดูแลนักศึกษา ไม่จัดสถานที่ และเครื่องมือที่เหมาะสมให้นักศึกษาปฏิบัติงาน ไม่มีอาชีพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน และไม่ให้ความสำคัญ/สวัสดิการที่จำเป็นแก่นักศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตยังไม่ได้ประเมินคุณค่าและมูลค่าของผลงานของนักศึกษาสหกิจศึกษาอย่างจริงจัง ทำให้ไม่ทราบว่าตนได้ประโยชน์เช่นเดียวกัน และยังสามารถใช้สหกิจศึกษาเป็น โอกาสในการคัดเลือกพนักงานใหม่ได้

อนึ่ง ยังมีหลักสูตรจำนวนมากที่ไม่มีการบรรจุวิชาเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสบการณ์วิชาชีพในหลักสูตรแต่อย่างใด

(2) สัมฤทธิ์ผลของสหกิจศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา พบว่าผลการดำเนินงานโครงการสหกิจศึกษานำร่องและทั้งของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นั้น ให้ข้อมูลสัมฤทธิ์ผลของสหกิจศึกษาว่าเป็นโครงการที่ทั้งมหาวิทยาลัยและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้ประโยชน์ร่วมกัน (Win-win Project) ดังนี้

1) ศักยภาพของนักศึกษา

จากการวิจัยพบว่าผู้รับผิดชอบโครงการสหกิจศึกษานำร่องของสถาบันอุดมศึกษา มีความคิดเห็นว่า สหกิจศึกษามีส่วนในการได้งานทำของบัณฑิตเป็นอย่างมาก เช่น รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า “บัณฑิตที่ผ่านกระบวนการสหกิจศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานครได้งานทำร้อยละ 90” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาว่า บัณฑิตที่จบหลักสูตรสหกิจศึกษามีโอกาสได้งานทำเร็วกว่า

ส่วนประเด็นประสิทธิภาพการทำงานของบัณฑิตที่จบหลักสูตรสหกิจศึกษา ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาและบัณฑิตเห็นว่าตนเองมีพัฒนาการดีขึ้นมากหลังจากการออกไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต อย่างไรก็ตาม พนักงานที่ปรึกษา (Job Supervisor) หรือพี่เลี้ยง และผู้บริหารองค์กรผู้ใช้บัณฑิตและเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลไม่สามารถระบุถึงความแตกต่างด้านศักยภาพที่ชัดเจนระหว่างบัณฑิตที่ผ่านกระบวนการสหกิจศึกษากับบัณฑิตในหลักสูตรฝึกงานภาคฤดูร้อนได้ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการติดตามบัณฑิตให้มากขึ้น เพื่อการศึกษาในเชิงลึกและนำผลมาใช้ในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพต่อไป

ในด้านการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาเปรียบเทียบกับนักศึกษาในระบบฝึกงานภาคฤดูร้อนนั้น พี่เลี้ยงให้ความเห็นว่า นักศึกษาหลักสูตรสหกิจศึกษามีศักยภาพดีกว่านักศึกษาในหลักสูตรการฝึกงานภาคฤดูร้อน โดยบัณฑิตที่ได้งานทำแล้วเห็นว่าสหกิจศึกษาช่วยให้ตนเองใช้เวลาเรียนรู้งานน้อยลง เข้าใจระบบการทำงานในองค์กรและปรับตัวได้เร็วขึ้น มีความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ และมีมุมมองในงานอาชีพตนเองกว้างมากขึ้น นอกจากนี้พี่เลี้ยงยังเห็นว่าบัณฑิตที่จบหลักสูตรสหกิจศึกษาเป็นทรัพยากร

ที่พึงประสงค์มากกว่าบัณฑิตที่ผ่านหลักสูตรฝึกงานภาคฤดูร้อน ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ผู้รับผิดชอบโครงการสหกิจศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ได้ให้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ด้านศักยภาพนักศึกษา หลักสูตร สหกิจศึกษาในภาพรวม เป็นอันดับที่ 1 ซึ่งมากกว่าผลสัมฤทธิ์ด้านอื่น ๆ ผลการวิจัยดังกล่าว แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการสหกิจศึกษานำร่องด้านศักยภาพนักศึกษาอย่างแท้จริง

จากการรายงานผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่เริ่มโครงการสหกิจศึกษาเป็นแห่งแรกและผลิตบัณฑิตป้อนตลาดแรงงานมาได้เพียง 11 ปี พบข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงอัตราการได้งานทำของบัณฑิตหลังจบการศึกษาไปแล้ว 6 เดือน สูงถึงร้อยละ 75-78 (ไม่รวมศึกษาต่อที่มีร้อยละ 10-15) เมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ นอกจากนี้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ยังชี้ให้เห็นว่า บัณฑิตมีความก้าวหน้าในสายงานอาชีพมากกว่าบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ และประสบการณ์สหกิจศึกษาช่วยให้ประโยชน์ของค่าจ้างแรงงานที่มากกว่าพนักงานใหม่ในรุ่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในด้านการจ้างงานบัณฑิตที่ผ่านการปฏิบัติงานสหกิจศึกษานั้น ผลการวิจัยพบว่าไม่ปรากฏสถาบันอุดมศึกษาใดทำการศึกษาเปรียบเทียบหรือเก็บข้อมูลอัตราการได้งานทำอย่างชัดเจนระหว่างบัณฑิตที่ผ่านกระบวนการสหกิจศึกษากับบัณฑิตในหลักสูตรฝึกงานภาคฤดูร้อน มีเพียงการเก็บข้อมูลบัณฑิตโดยรวมเท่านั้น นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งไม่มีการเก็บข้อมูลอัตราการได้งานทำของบัณฑิตเลย

2) สถาบันอุดมศึกษา

พบว่า การดำเนินงานสหกิจศึกษานำร่องทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา ถึงแม้จะพบว่ามีอัตราการลดลงของหลักสูตรสหกิจศึกษาประมาณร้อยละ 30 หลังจากที่ไม่ได้ให้งบประมาณสนับสนุนในการดำเนินโครงการก็ตาม ทั้งนี้มีสถาบันอุดมศึกษาจำนวนหนึ่งจะดำเนินงานสหกิจศึกษาก็ต่อเมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนเท่านั้น โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลมีอัตราการลดลงของหลักสูตรมากกว่า ร้อยละ 50 อย่างไรก็ตามพบว่ามหาวิทยาลัยดั้งเดิมมีอัตราการเพิ่มขึ้นของหลักสูตรสหกิจศึกษาและมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวนหนึ่งมีแผนจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษา ถึงแม้จะไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา นอกจากนี้บัณฑิตที่จบการศึกษาหลักสูตรสหกิจศึกษายังมีโอกาสได้รับการเสนองานก่อน สหกิจศึกษาจึงมีส่วนช่วยให้ได้งานทำและช่วยเพิ่มอัตราการได้งานทำของบัณฑิต และยังพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาฯ ได้เพิ่มพูนประสบการณ์ของการเยี่ยมชมองค์กรผู้ใช้บัณฑิต / การนิเทศ และอาจารย์จำนวนหนึ่งยังได้งานบริการวิชาการแก่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตเพิ่มเติม ส่วนการร่วมมือกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตนั้น พบว่า สหกิจศึกษามีส่วนช่วยให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรผู้ใช้บัณฑิตตามมาอีกมาก

ผลกระทบที่เกิดต่อเนื่องจากสหกิจศึกษาในบางสถาบันอุดมศึกษา พบว่า มีองค์กรผู้ใช้บัณฑิตให้ทุนอุดหนุนการศึกษาแก่นักศึกษาปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งยังใช้โอกาสของความร่วมมือสหกิจศึกษาในการประชาสัมพันธ์สถาบันอุดมศึกษาอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้ต่อยอดความสัมพันธ์เชิงลึกกับองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเพิ่มมากขึ้น เช่น การเข้ามาตั้งห้องปฏิบัติการในสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น

3) องค์กรผู้ใช้บัณฑิต

พบว่า องค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้ประโยชน์จากการนิเทศของอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ประโยชน์จากรายงานวิชาการ และโครงการและงานประจำที่นักศึกษาปฏิบัติ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตยังได้ใช้ประโยชน์ของสหกิจศึกษาในการคัดเลือกพนักงานใหม่ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตควรใช้ประสบการณ์สหกิจศึกษาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกพนักงานใหม่ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจจากผู้บริหารองค์กรผู้ใช้บัณฑิตแห่งหนึ่งว่า องค์กรผู้ใช้บัณฑิตต้องมองเห็นถึงความจำเป็นในการใช้สหกิจศึกษาเพื่อทดแทน ลดและควบคุมค่าใช้จ่ายในการคัดเลือกและฝึกอบรมพนักงานใหม่ในอนาคต นอกจากนี้ที่แล้วยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าการที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตจะได้ประโยชน์จากสหกิจศึกษานั้น นักศึกษาควรได้ทำงานที่ตรงกับสาขาวิชาชีพ และที่เลี้ยงควรเป็นผู้กำหนดงานให้นักศึกษาปฏิบัติ และสหกิจศึกษาทำให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการในระดับมาก สรุปได้ว่าองค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้ประโยชน์จากโครงการสหกิจศึกษา

จะเห็นว่าสหกิจศึกษามีส่วนช่วยส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในระดับที่น่าพึงพอใจ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต หรือแม้แต่บัณฑิตที่ผ่านหลักสูตรสหกิจศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาควรสนับสนุนให้มีสหกิจศึกษาต่อไป ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสหกิจศึกษาประสบผลสำเร็จต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องมีนโยบายและจัดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน องค์กรผู้ใช้บัณฑิตต้องมีนโยบายและสนับสนุนการจัดที่เลี้ยงและงานที่มีคุณภาพ และการส่งเสริมสหกิจศึกษานั้น รัฐควรมีแรงจูงใจให้แก่องค์กรผู้ใช้บัณฑิต

จากหลักการแนวคิดการสร้างประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาในรูปแบบสหกิจศึกษาที่จำเป็นต้องประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อการผลิตบัณฑิตที่มีความพร้อมและสมรรถนะทุกด้าน ให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ก่อนเข้าสู่สังคมแห่งการทำงานจริงและตรงกับความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต มีกำลังคนที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีความจำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาใช้สหกิจศึกษาเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะใช้ประสบการณ์ในการดำเนินงาน โครงการสหกิจศึกษานำร่องที่ผ่านมา และแนวปฏิบัติที่ดีทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ ในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของสหกิจศึกษาต่อไป

1.3.7 ประโยชน์ของสหกิจศึกษา

สหกิจศึกษา เป็นรูปแบบหนึ่งของ WIL ที่ชี้ให้เห็นถึงการได้ประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ นักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ดังนี้

(1) ประโยชน์ที่นักศึกษาได้รับ

การที่นักศึกษาไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาเต็มเวลาในองค์กรผู้ใช้บัณฑิตนั้น จะช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจชีวิตการทำงานตามสาขาวิชาชีพจริงก่อนที่จะจบการศึกษา นักศึกษาจะได้มี

โอกาสฝึกการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการที่เรียนมากับการทำงานจริง ฝึกการแก้ไขปัญหาการวางแผนการทำงาน และพัฒนาทักษะการสื่อสาร เป็นต้น การได้รับมอบหมายให้ทำงานเชิงปัญหาพิเศษหรือโครงการ จะช่วยฝึกความเป็นผู้ใหญ่ ทำให้นักศึกษามีความมั่นใจและมีความรับผิดชอบมากขึ้น ในบางสถาบันอุดมศึกษา พบว่า นักศึกษามีผลการเรียนดีขึ้นหลังกลับจากปฏิบัติงานสหกิจศึกษา มีการแสดงออกถึงความมั่นใจในตนเอง ซึ่งประเด็นนี้เป็นจุดอ่อนของนักศึกษาไทยที่มีความรู้ความสามารถแต่ไม่กล้าแสดงออกหรือซักถาม นอกจากนี้ นักศึกษายังได้ค้นพบและวิเคราะห์ตัวเอง ได้ประสบการณ์การเป็นลูกน้องและหัวหน้างานเป็นครั้งแรก ถ้าขาดทักษะด้านใดก็สามารถเรียนเพิ่มเติมในภาคการศึกษาที่กลับมา หรือทราบทิศทางในการประกอบอาชีพของตนเอง มีโอกาสได้รับการเสนองานก่อนจบการศึกษาหรือถูกเลือกให้เป็นพนักงานขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตนั้น ๆ และยังมีรายได้ตอบแทนจากการไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษา เป็นต้น

(2) ประโยชน์ที่สถาบันอุดมศึกษาได้รับ

การส่งนักศึกษาไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้นเป็นการผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพและสมรรถนะเป็นอย่างมาก จากประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Mutual Benefits) ประโยชน์ที่นักศึกษาได้รับนั้นจะเป็นประโยชน์สูงสุด สถาบันอุดมศึกษาจะได้ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต นับเป็นการกิจของสถาบันอุดมศึกษาที่เกิดจากการผลักดันขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตอย่างแท้จริง (Demand Led) นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางหนึ่งในการเชื่อมโลกภาคการศึกษาและภาคธุรกิจอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน โดยการทำงานร่วมกันในการผลิตบัณฑิต ทำให้ประเทศมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีสมรรถนะและสามารถแข่งขันได้ เป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้มีโอกาสทดลองใช้งานนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ก่อนที่จะจบการศึกษา ทำให้เกิดความประทับใจในสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ถือเป็นโอกาสในการประชาสัมพันธ์สถาบันอุดมศึกษาและเพิ่มอัตราการจ้างงาน ข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอาจารย์นิเทศก์และผู้บริหารหรือพี่เลี้ยง และจากการสัมมนาหลังกลับจากปฏิบัติงานสหกิจศึกษาระหว่างอาจารย์และนักศึกษายังนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร หรือรายวิชาต่าง ๆ หรือพัฒนาการเรียนการสอน เช่น ข้อมูลที่นักศึกษาขาดทักษะในการสื่อสาร สถาบันอุดมศึกษาอาจเพิ่มเติมการฝึกอบรมทักษะสื่อสารระหว่างบุคคล หรือ ทักษะการนำเสนอผลงาน ในการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ เป็นต้น ในการพบปะระหว่างคณาจารย์ ผู้บริหารองค์กรผู้ใช้บัณฑิตและพี่เลี้ยงยังทำให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ งานวิจัยเชิงพาณิชย์ ได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงลึกกับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต คณาจารย์เองยังได้ประสบการณ์วิชาชีพเพิ่มเติมอีกด้วย

(3) ประโยชน์ที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้รับ

หากสถาบันอุดมศึกษาได้เข้าไปชี้แจงหรือสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักการสหกิจศึกษาแก่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตให้ทราบแล้ว องค์กรผู้ใช้บัณฑิตจะสามารถกำหนดงานที่มีคุณภาพ หรือวางแผนในการให้นักศึกษาเข้าไปทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรเองและให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานที่ตรงกับสาขาวิชาชีพ ได้นักศึกษามาช่วยงานและจ่ายค่าตอบแทนต่ำ ทำให้พนักงานประจำมีเวลาทำงานอื่นที่มีความสำคัญกว่า ได้มีโอกาสร่วมในการผลิตบัณฑิตหรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงออกสู่

สังคม ขณะเดียวกันยังได้ใช้โอกาสตลอดระยะเวลาที่นักศึกษาปฏิบัติงานนั้นสัมภาษณ์งานนักศึกษา หรือคัดเลือกพนักงานก่อนที่จะจบการศึกษา ทำให้มีโอกาสเรียนรู้และหล่อหลอมลักษณะบุคคลที่องค์กร ต้องการ เกิดระบบการคัดสรรพนักงานอย่างมีคุณภาพ ประหยัดทรัพยากรและงบประมาณในการคัดเลือก และฝึกอบรมพนักงานใหม่ ผลจากการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรผู้ใช้บัณฑิตและสถาบันอุดมศึกษา ยังต่อยอดให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการอื่น ๆ ตามมา เช่น งานวิจัยเชิงพาณิชย์ การพึ่งพากันและกัน ทางข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ทรัพยากร และพนักงาน ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของทั้ง สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเพิ่มขึ้น นอกจากนี้้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตยังสามารถใช้ความร่วมมือ สหกิจศึกษาในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตในฐานะเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility, CSR) โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาและอุดมศึกษา ไทย

บทที่ 2

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมสหกิจศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาอุดมศึกษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล สหกิจศึกษาเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงมีนโยบายที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดรายวิชาสหกิจศึกษาลงในหลักสูตร หลังจากได้รับผลการประเมินจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องแล้วว่า สหกิจศึกษามีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของบัณฑิต และควรดำเนินการสหกิจศึกษาต่อไป แม้ว่าการดำเนินการโครงการสหกิจศึกษานำร่องในช่วงปีการศึกษา 2545-2547 ที่ผ่านมามีประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการอยู่บ้างก็ตาม

ก่อนที่จะดำเนินโครงการสหกิจศึกษาต่อไปนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดให้มีการประชุมระดมสมองของคณะอนุกรรมการและคณะทำงานพัฒนาสหกิจศึกษาไทย ในช่วงเดือนกันยายนถึงธันวาคม 2550 จำนวนหลายครั้ง คณะอนุกรรมการและคณะทำงานจากทั้งสองชุดนี้ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมสหกิจศึกษาทั้งภายในและภายนอก พร้อมจัดทำแผนกลยุทธ์ มาตรการ แผนงานและโครงการในการส่งเสริมการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2551-2555)

2.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในอันดับแรกคือจุดแข็งของสหกิจศึกษาพบประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีนโยบายสนับสนุนหลักสูตรสหกิจศึกษา บัณฑิตที่ผ่านหลักสูตรสหกิจศึกษามีศักยภาพและสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต มีทั้งสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ดำเนินงานสหกิจศึกษาด้วยดี (Good Practice) แม้ว่าจะยังคงมีปริมาณน้อยและไม่ขยายผลไปสู่การปฏิบัติยังหน่วยงานอื่น ๆ ก็ตาม นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา 9 เครือข่าย ที่มีแนวโน้มที่จะเชื่อมโยงการทำงานของ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

สำหรับผลจากการวิเคราะห์จุดอ่อน พบว่าปัญหาสำคัญที่สุดคือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และภาคสังคมยังไม่ชัดเจน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้ ยังไม่เห็นประโยชน์ของโครงการสหกิจศึกษา ซึ่งอยู่ปลายทางของการดำเนินงาน ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงาน เช่น ไม่มีความต่อเนื่องของบุคลากรในสายปฏิบัติการที่ดำเนินงานเกี่ยวกับสหกิจศึกษาของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ไม่มีการจัดการความรู้เกี่ยวกับสหกิจศึกษา

(ขาดฐานข้อมูลและการจัดการความรู้ แนวปฏิบัติที่จำเป็นในการดำเนินงาน และมีรูปแบบที่หลากหลาย) และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องขาดแรงจูงใจในการดำเนินงานสหกิจศึกษาทำให้รู้สึกว่าเป็นภาระ

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกด้านโอกาสการพัฒนาสหกิจศึกษา พบว่าสภาพแวดล้อมภายนอกนั้น เอื้ออำนวยอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการดำเนินการสหกิจศึกษาต่อ เช่น ภาครัฐมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จากการทำงานจริง องค์กรผู้ใช้บัณฑิตให้ความสำคัญกับประสบการณ์การทำงาน มีเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพที่ครอบคลุมทุกสาขาวิชาชีพและทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน บัณฑิตที่ผ่านหลักสูตรสหกิจศึกษามีโอกาสได้งานทำมากกว่า การไปสหกิจศึกษาของนักศึกษายังช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมระหว่างนักศึกษา อาจารย์และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต นอกจากนี้ยังสามารถใช้ความร่วมมือสหกิจศึกษาระหว่างองค์กรผู้ใช้บัณฑิตและสถาบันอุดมศึกษาเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดในด้านคุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีส่วนร่วมในการผลิตบัณฑิตถือเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม

สำหรับผลการวิเคราะห์ภาวะคุกคามของสหกิจศึกษา พบประเด็นสำคัญอยู่ที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตไม่เห็นประโยชน์ของสหกิจศึกษา และมองว่าสหกิจศึกษาเป็นภาระที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีขั้นตอนและความยุ่งยากในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังขาดการเชื่อมโยงและประสานงานกันในระดับนโยบาย ในการวางแผนพัฒนากำลังคนของชาติระหว่างหน่วยงานของรัฐในระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

2.2 สรุปสภาพแวดล้อมสหกิจศึกษา

ภาพรวมของสถานการณ์ในปัจจุบันของการดำเนินงานสหกิจศึกษาจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ได้แสดงในแผนภาพที่ 2-1 ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ยังมีโอกาสอยู่มากที่จะพัฒนาการดำเนินงานสหกิจศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ในอนาคต โดยเน้นทิศทางการพัฒนาในการนำสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากมีนโยบายและทรัพยากรทางด้านเครือข่ายต่าง ๆ อยู่มาก แต่ยังไม่เต็มที่ใช้ เช่น เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา เครือข่ายสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เครือข่ายสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ เป็นต้น ต้องขยายผลและความรู้ในการดำเนินการของหน่วยงานทั้งสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ดำเนินการสหกิจศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันต้องพยายามลดจุดอ่อนที่สำคัญและเป็นประเด็นหลักให้ได้ เช่น การทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนทราบและเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตโดยใช้หลักสูตรสหกิจศึกษา นอกจากนี้ต้องเชื่อมโยงในระดับนโยบายระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคนของชาติในระดับกระทรวง ในขณะเดียวกันสหกิจศึกษายังช่วยให้เกิดการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อผลิตภาพทางเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย การส่งเสริมให้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีส่วนร่วมหรือหน้าที่ในการช่วยผลิตบัณฑิต โดยมีผลตอบแทนหรือแรงจูงใจต่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ก็อาจเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมสนับสนุนสหกิจศึกษา

Situational Analysis

แผนภาพที่ 2-1 สรุป SWOT Analysis ของการดำเนินงานสหกิจศึกษา

บทที่ 3

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

สหกิจศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีโอกาสปฏิบัติงานในองค์กรผู้ใช้บัณฑิตอย่างมีระบบ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาร่วมกับการให้นักศึกษาไปปฏิบัติงานจริง ณ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานจริงเป็นหลัก ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จากการทำงาน สามารถมองเห็นแนวทางการประกอบอาชีพในอนาคต และทำให้นักศึกษามีคุณภาพและคุณลักษณะที่ตรงตามความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตและตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันบัณฑิตที่จบการศึกษาหลักสูตร สหกิจศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ยังมีจำนวนน้อยมาก โดยในปีการศึกษา 2549 มีบัณฑิตระดับปริญญาตรี ในทุกสาขาวิชาจำนวนรวม 261,663 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้จบการศึกษาในหลักสูตรสหกิจศึกษาเพียง 13,630 คน คิดเป็นร้อยละ 5.21 เท่านั้น จึงต้องเร่งขยายผลโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา หลักสูตร และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงกำหนด วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาไว้ดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาบัณฑิตทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ให้มีคุณลักษณะและสมรรถนะที่ตรงตามความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต
- 2) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นภาคผู้ผลิตบัณฑิตได้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับองค์กรผู้ใช้บัณฑิตและเกิดการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน การวิจัย และการสร้างองค์ความรู้ใหม่
- 3) เพื่อให้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้รับประโยชน์จากโครงการหรืองานที่นักศึกษาปฏิบัติ อีกทั้งใช้ประโยชน์จากสหกิจศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการสรรหาและพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ
- 4) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

3.2 เป้าหมาย

- 1) เสริมสร้างให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักการสหกิจศึกษาแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ สถาบันอุดมศึกษา (อาจารย์ บุคลากรและนักศึกษา) องค์กรผู้ใช้บัณฑิตและภาคสังคม โดยการทำประชาสัมพันธ์เชิงความรู้ทั่วไปแก่ภาคสังคม และความรู้เชิงลึกสำหรับกลุ่มที่ต้องบริหารจัดการดำเนินงานสหกิจศึกษา ได้แก่ กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต
- 2) ใช้สหกิจศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทยให้ผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตให้มากที่สุด ลดผลการสูญเปล่าในการผลิต

บัณฑิตและนำพาประเทศให้สามารถแข่งขันได้ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนตามมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษากำหนด (ภาคผนวกที่ 1) จากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่มี 88 สถาบันในปีการศึกษา 2549 ให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปีการศึกษา เป็น 97, 106, 117, 129, 142 และ เป็น 156 สถาบันอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2555 โดยไม่จำกัดสาขาวิชาชีพหรือหลักสูตร

3) จำนวนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรสหกิจศึกษามีคุณภาพเป็นที่น่าพึงพอใจขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตเพิ่มขึ้นตามเกณฑ์ประเมิน (Base Line) ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาจะจัดทำขึ้น และมีจำนวนนักศึกษาสหกิจศึกษาเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปีการศึกษา จาก 13,630 คนในปีการศึกษา 2549 เพิ่มขึ้นเป็น 15,000 16,500 18,150 20,000 22,000 และเป็น 24,000 คนในปีการศึกษา 2555

4) มีจำนวนองค์กรผู้ใช้งานบัณฑิตเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนร้อยละ 10 ต่อปีการศึกษา จาก 5,810 องค์กรในปีการศึกษา 2549 เพิ่มขึ้นเป็น 6,400 7,040 7,750 8,530 9,400 และเป็น 10,340 องค์กรในปีการศึกษา 2555

บทที่ 4

กลยุทธ์ มาตรการ แผนการดำเนินงาน โครงการและกิจกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อให้บัณฑิตมีความสมบูรณ์พร้อม มีคุณภาพและคุณลักษณะที่ตรงตามความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา นักศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวมต่อไป จากแนวนโยบายดังกล่าวและจากผลการวิเคราะห์ SWOT สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงกำหนดกลยุทธ์ มาตรการ แผนการดำเนินงาน โครงการและกิจกรรมสำหรับสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษา ในช่วงปี พ.ศ.2551-2555 ไว้ดังนี้

4.1 กลยุทธ์และมาตรการหลัก

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้กำหนดกลยุทธ์หลักที่สำคัญไว้ 5 ประการ และในแต่ละกลยุทธ์ได้กำหนดมาตรการหรือแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ดังต่อไปนี้

4.1.1 การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกิจศึกษา

ถึงแม้ว่า สหกิจศึกษาจะมีจุดกำเนิดในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2536 มีสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจำนวนหนึ่งก็ตาม แต่ความรู้ความเข้าใจในหลักการและเนื้อหาสาระของสหกิจศึกษายังไม่มีความแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกัน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการสหกิจศึกษาในวงกว้างสำหรับภาคสังคม และความรู้เชิงลึกพร้อมทั้งวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องของสหกิจศึกษาตามมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด (ภาคผนวกที่ 2) ทั้งในส่วนของสถาบันอุดมศึกษา นิสิตนักศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดมองเห็นความสำคัญในคุณประโยชน์อย่างแท้จริงของสหกิจศึกษาและตัดสินใจเข้าร่วมโครงการด้วยความรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้อง มาตรการสำคัญมีดังต่อไปนี้

(1) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะดำเนินการเผยแพร่ความรู้ในวงกว้างแก่ภาคสังคมทั่วไป ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรผู้ใช้บัณฑิตในรูปการสัมมนา ประชาชนทั่วไปในรูปของสื่อเอกสาร สื่อวิทยุและโทรทัศน์อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

(2) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณให้สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตตัวอย่างที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Good Practices) เป็นผู้สร้างความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตให้มีความสามารถในการดำเนินการสหกิจศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมได้ ผ่านเครือข่ายพัฒนาอุดมศึกษา เครือข่ายวิชาชีพ เครือข่ายทรัพยากรมนุษย์ เครือข่ายสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

(3) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะส่งเสริมการวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยสถาบัน การวิจัยเชิงวิชาการ และการติดตามประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับสหกิจศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับระบบการศึกษา การทำงานของบัณฑิต การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะจัดสรรเงินงบประมาณสนับสนุนการวิจัยตามกรอบแนวทางดังกล่าว ปีละประมาณ 5-10 ล้านบาท

(4) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการเผยแพร่ความรู้ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดี ที่เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต หรือหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ อย่างกว้างขวางและเผยแพร่ไปสู่ภาคสังคมและประชาชน โดยให้สมาคมสหกิจศึกษาไทยเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

-จัดให้มีการประชุมวิชาการสหกิจศึกษานานาชาติทุก ๆ 2 ปี จัดประชุมวิชาการวันสหกิจศึกษาไทยในเดือนเมษายนทุกปี

-จัดให้สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตจัดประชุมหารือ หรือประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการเฉพาะกิจได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาผ่านเครือข่ายพัฒนาอุดมศึกษา

-จัดทำ Website “Co-op Education” ให้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับสหกิจศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ การประกาศนโยบายและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับสหกิจศึกษา พร้อมตัวอย่างขององค์กรที่ได้รับการพิจารณาว่า มีแนวปฏิบัติที่ดีด้วย นอกจากนี้ยังใช้เป็นฐานข้อมูลรายชื่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิต กิจกรรมขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ประสานงาน รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ร่วมโครงการสหกิจศึกษาเพื่อเป็นแหล่งที่ทุกองค์กร รวมทั้งนิสิตนักศึกษาสามารถหาความรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานเพื่อให้ Website “Co-op Education” เป็น Knowledge Society ของสหกิจศึกษาในประเทศไทย

-จัดทำวารสารสหกิจศึกษาไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับสหกิจศึกษา และเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างผู้รับผิดชอบงานสหกิจศึกษาทุกระดับ โดยจะพิมพ์เป็นประจำปีละ 2 ฉบับ เป็นอย่างน้อย และเผยแพร่สู่สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งและภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม พร้อมเผยแพร่ผ่าน Website “Co-op Education”

4.1.2 การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสหกิจศึกษาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสหกิจศึกษาทั้งในส่วนของสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติอย่างถูกต้องเป็นแนวทางในการสนับสนุนส่งเสริม และเป็นไปในทิศทางเดียวกันดังแสดงในภาคผนวกที่ 1

4.1.3 การส่งเสริมและสนับสนุนสหกิจศึกษาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กำหนดแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้สหกิจศึกษาประสบความสำเร็จมีคุณภาพและยั่งยืน ดังนี้

(1) แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาสหกิจศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา ประกอบด้วยเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

เป็นประธาน กรรมการประกอบด้วยผู้แทนองค์กรผู้ใช้บัณฑิตทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงแรงงาน เป็นต้น ทำหน้าที่ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนสหกิจศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ

(2) การมุ่งใจด้านภาษี รัฐพึงกำหนดมาตรการมุ่งใจด้านภาษีให้แก่องค์กรผู้ใช้บัณฑิต โดยองค์กรผู้ใช้บัณฑิตสามารถนำค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานสหกิจศึกษา เช่น ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่จ่ายแก่นักศึกษา ค่าปฐมนิเทศ ค่าเลี้ยงรับรองและจัดประชุม มาหักลดหย่อนภาษีได้ในอัตรา 2 เท่าของค่าใช้จ่าย

(3) การมุ่งใจให้อาจารย์และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมดำเนินการสหกิจศึกษา โดยมีการผลักดันการกำหนดมาตรการให้อาจารย์และบุคลากรนำภาระงานด้านสหกิจศึกษา เช่น การนิเทศงานของนักศึกษาสหกิจศึกษา ไปเป็นผลงานทางวิชาการได้

(4) มาตรการมุ่งใจอื่น ๆ ที่รัฐควรให้เพิ่มเติม คือ ใช้การมีส่วนร่วมในโครงการสหกิจศึกษาเป็นมูลค่าเพิ่มประกอบเอกสารในการยื่นขอการส่งเสริมการลงทุน การประกาศเกียรติคุณและหรือมอบเกียรติบัตรแก่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตและผู้ทำคุณประโยชน์อย่างสูงต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดสหกิจศึกษาทุกปีในวันสหกิจศึกษาไทย พร้อมเผยแพร่ข่าวผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

(5) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะประสานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ในการให้ความสำคัญของการจัดให้มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในรูปแบบสหกิจศึกษา โดยกำหนดความร่วมมือที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตรับนักศึกษาไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาเป็นตัวชี้วัดย่อยของความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นตัวชี้วัดใหม่ในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

(6) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรให้เครือข่ายพัฒนาอุดมศึกษาภูมิภาค 9 เครือข่าย และสมาคมสหกิจศึกษาไทย ในการบริหารจัดการ และการรณรงค์ส่งเสริมด้านสหกิจศึกษาทุกปีงบประมาณ

(7) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จะส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการทำข้อตกลงความร่วมมือการจัดสหกิจศึกษา รวมทั้ง การใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษากับภาคองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเป็นรายกลุ่มสาขาวิชา และรายกลุ่มประเภทองค์กรผู้ใช้บัณฑิต

(8) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะสนับสนุนและส่งเสริมให้สมาคมสหกิจศึกษาไทยประสานกับสมาคมสหกิจศึกษาโลก หรือเครือข่ายความร่วมมืออื่น ๆ ในการแลกเปลี่ยนนักศึกษาสหกิจศึกษานานาชาติ

(9) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะประสานกับเครือข่ายทรัพยากรบุคคลขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต สนับสนุนให้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตใช้ประสบการณ์สหกิจศึกษาเป็นมูลค่าเพิ่มในการสมัครเป็นพนักงานใหม่

4.1.4 การส่งเสริมและสนับสนุนสหกิจศึกษานานาชาติ

การดำเนินการสหกิจศึกษานานาชาติเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของสหกิจศึกษาไทย และมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของการอุดมศึกษาไทยให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไปได้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานสหกิจศึกษานานาชาติ ดังนี้

(1) ให้สมาคมสหกิจศึกษาไทยเป็นหน่วยงานกลางร่วมทำหน้าที่ประสานงานกับองค์กรต่างประเทศในการกำหนดกรอบความร่วมมือ และข้อตกลงในการดำเนินงานด้านสหกิจศึกษาร่วมกัน รวมทั้ง การจัดส่งนักศึกษาสหกิจศึกษา และการแลกเปลี่ยนนักศึกษาสหกิจศึกษากับต่างประเทศ โดยกำหนดงานที่มีมาตรฐานไม่ต่ำกว่ามาตรฐานงานของระบบสหกิจศึกษาไทย

(2) สมาคมสหกิจศึกษาไทยให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในการจัดส่งนักศึกษามาปฏิบัติงาน ณ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตในประเทศไทย

(3) สมาคมสหกิจศึกษาไทยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เป็นสมาชิก จัดโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาสหกิจศึกษาระหว่างประเทศไทยและนานาชาติ โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือจากสมาคมสหกิจศึกษาของประเทศต่าง ๆ และ สมาคมสหกิจศึกษาโลก

4.1.5 การติดตามประเมินผล

การติดตามประเมินผลต้องดำเนินงานในทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานสหกิจศึกษา โดยอาจดำเนินการดังนี้

(1) การรายงานผลการดำเนินงาน โดยสถาบันอุดมศึกษาจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ข้อมูลประกอบด้วยจำนวนนักศึกษาสหกิจศึกษา ในแต่ละภาคการศึกษา กระบวนการสหกิจศึกษา ที่สถาบันดำเนินการ รายชื่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิต รายชื่อ โครงการงาน/หัวข้อรายงานของนักศึกษา ผลการประเมิน และรายงานผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา รวมทั้งการนิเทศนักศึกษา ณ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่พี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศจัดทำขึ้น ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดส่งรายงานให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาภายใน 2 เดือน หลังจากสิ้นปีการศึกษา

(2) การตรวจเยี่ยม (Site Visit) จัดให้มีการตรวจเยี่ยมการดำเนินงานสหกิจศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นทั้งต่อนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต และรวบรวมปัญหาอุปสรรค เพื่อนำผลการติดตามมาปรับกลยุทธ์ในการดำเนินงานในปีต่อไป การตรวจเยี่ยมสถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิตอาจดำเนินการหมุนเวียนสถาบัน และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตในแต่ละภาคการศึกษา หรือจัดกลุ่มประเภทสถาบัน องค์กรผู้ใช้บัณฑิตในการตรวจเยี่ยมแต่ละครั้งก็ได้

(3) การวิจัยผลสัมฤทธิ์ เพื่อนำผลการวิจัยประกอบการกำหนดนโยบาย จัดทำกลยุทธ์ มาตรการ และแนวทางในการดำเนินงานสหกิจศึกษาในช่วงต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะจัดจ้างที่ปรึกษาดำเนินการวิจัย โดยอาจดำเนินการ 2-3 ปี/ครั้ง

(4) รายงานสหกิจศึกษาในรอบปี สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะประมวลผลการดำเนินงาน ทั้งด้านสถาบันอุดมศึกษา ด้านองค์กรผู้ใช้บัณฑิต และนิสิตนักศึกษาสหกิจศึกษาที่

แสดงถึงความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเผยแพร่ต่อสังคมและรายงานต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษา

4.2 แผนการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดทำแผนการดำเนินงานสหกิจศึกษาประจำปี เพื่อให้ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องรับทราบ เพื่อเตรียมการและเข้าร่วมกิจกรรม (ดังแสดงในตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 แผนการดำเนินงานสหกิจศึกษาประจำปี

กิจกรรม	รอบปีงบประมาณ												ผู้รับผิดชอบ
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
1.สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา													ศกอ.
1.1 การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา	↔		↔		↔		↔		↔		↔		
1.2 การจัดหรือสนับสนุนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเฉพาะกิจให้กับสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต			↔				↔				↔		ศกอ., คณะอนุกรรมการ
1.3 การสนับสนุน โครงการวิจัยเกี่ยวกับสหกิจศึกษาที่ขอรับทุนวิจัย (การวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยสถาบัน การวิจัยเชิงวิชาการ)	←		→										ศกอ., คณะอนุกรรมการ
1.4 การสนับสนุน โครงการวิจัยสัมฤทธิ์ของการดำเนินการสหกิจศึกษา (2-3 ปีการศึกษาต่อครั้ง)	←		→										ศกอ., คณะอนุกรรมการ
1.5 การตรวจเยี่ยม (Site Visit) สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ร่วมดำเนินงานสหกิจศึกษา		←		→				←		→			ศกอ., คณะอนุกรรมการ
1.6 การจัดทำและเสนอรายงานผลการดำเนินงานสหกิจศึกษา (ของปีงบประมาณที่ผ่านมา)	↔	→											ศกอ.
2. สมาคมสหกิจศึกษาไทย													สมาคมฯ, ศกอ.
2.1 การจัดทำวารสารสหกิจศึกษาไทย / Newsletter				↔						↔			
2.2 การจัดทำ Website "Co-op Education" ฐานข้อมูลและสารสนเทศสหกิจศึกษา และให้บริการข้อมูลสารสนเทศ	←											→	สมาคมฯ, ศกอ.

กิจกรรม	รอบปีงบประมาณ												ผู้รับผิดชอบ
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
2.3 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สหกิจศึกษาต่อภาคสังคมและประชาชนโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์				←		→				←		→	สมาคมฯ, สกอ.
2.4 การจัดอบรมเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์สหกิจศึกษาให้กับบุคลากร ได้แก่ ผู้ประสานงาน อาจารย์ที่ปรึกษา/นิเทศ และพี่เลี้ยง						↔							สมาคมฯ, สกอ., คณะอนุกรรมการ
2.5 การจัดงานวันสหกิจศึกษา 1) การจัดประชุมวิชาการสหกิจศึกษาประจำปี "วันสหกิจศึกษา" 2) การจัดประกวดเพื่อมอบรางวัลดีเด่น - รับสมัครการเข้าประกวดนักศึกษาสหกิจศึกษาดีเด่น สถาบันอุดมศึกษาดีเด่น องค์กรผู้ใช้บัณฑิตดีเด่น โครงการ/รายงานดีเด่น - ประกาศผลการตัดสิน 3) การจัดนิทรรศการแสดงผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาสหกิจศึกษาในวันสหกิจศึกษา และหรือประจำภาคการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา				↔			↔						สมาคมฯ, สกอ., คณะอนุกรรมการ, สถาบันอุดมศึกษา, เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา
2.6 การส่งเสริมและประสานการจัดสหกิจศึกษาไทยและสหกิจศึกษานานาชาติ	←											→	สมาคมฯ, สกอ.

กิจกรรม	รอบปีงบประมาณ											ผู้รับผิดชอบ	
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.		ก.ย.
2.7 การจัดประชุมวิชาการสหกิจศึกษานานาชาติ (ทุก 2 ปีต่อครั้ง)							↔						สมาคมฯ, สกอ., คณะอนุกรรมการ, ส.อุดมศึกษา, องค์กรผู้ใช้บัณฑิต
2.8 การจัดทำและเสนอรายงานผลการดำเนินงานสหกิจศึกษา (ของปีงบประมาณที่ผ่านมา)	↔	→											สมาคมฯ
3. เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา													เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา, สถาบันสมาชิก
3.1 ดำเนินกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมและประสานการดำเนินการสหกิจศึกษาให้กับสถาบันสมาชิก นักศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เช่น การประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ การวางแผนกลยุทธ์ การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น													เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา, สถาบันสมาชิก
3.2 การจัดนิทรรศการสหกิจศึกษาในวันสหกิจศึกษา ในระดับเครือข่าย(ภูมิภาค) และระดับสถาบันสมาชิก							↔						เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา, สถาบันสมาชิก
3.3 การจัดทำและเสนอรายงานผลการดำเนินงานสหกิจศึกษา (ของปีงบประมาณที่ผ่านมา)	↔	→											เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา

4.3 โครงการและกิจกรรมตามกลยุทธ์สหกิจศึกษา พ.ศ. 2551-2555

จากการที่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อให้บัณฑิตมีความสมบูรณ์พร้อม มีคุณภาพและสมรรถนะที่ตรงความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต และได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการส่งเสริมพัฒนาสหกิจศึกษาในระยะ 5 ปี (ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2555) รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์หลักที่สำคัญในการดำเนินการไว้ 5 ประการ คือ

1. การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกิจศึกษา
2. การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสหกิจศึกษาไทย
3. การส่งเสริมและสนับสนุนสหกิจศึกษาไทย
4. การส่งเสริมและสนับสนุนสหกิจศึกษานานาชาติ
5. การติดตามประเมินผล

พร้อมกันได้กำหนดมาตรการหรือแนวปฏิบัติของแต่ละกลยุทธ์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จึงได้กำหนดโครงการ/กิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย ตัวชี้วัด งบประมาณและผู้รับผิดชอบ เพื่อรองรับและตอบสนองต่อกลยุทธ์สหกิจศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2551-2555 ขึ้น โดยมีหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบ 3 หน่วยงานหลัก ได้แก่ 1) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2) สมาคมสหกิจศึกษาไทย 3) เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 4-2 ที่แนบ

ตารางที่ 4-2 โครงการ/กิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย ตัวชี้วัด งบประมาณ และผู้รับผิดชอบ ตามกลยุทธ์สหกิจศึกษา พ.ศ.2551-2555

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
1. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 1.1 การจัดทำกลยุทธ์สหกิจศึกษา 1) ขร่างกลยุทธ์สหกิจศึกษาเสนอ 2) เสนออนุกรรมการสหกิจศึกษาฯ และอนุแผนฯ 3) เสนอ กกอ.พิจารณาให้ความเห็นชอบ	- สกอ.,สมาคมสหกิจศึกษาไทย เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต โดยทั่วไป หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง	-กลยุทธ์ที่นำไปปฏิบัติได้	500,000	-	-	-	-	กกอ.,สกอ., คณะอนุกรรมการ
1.2 การประชุมสัมมนานายกสภาและบุคลากรระดับบริหารของสถาบันอุดมศึกษา สมาคมสหกิจศึกษาไทย เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเพื่อรับทราบและนำกลยุทธ์สหกิจศึกษาไปสู่การปฏิบัติ	- นายกสภา ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษา สมาคมสหกิจศึกษาไทย เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต และผู้บริหารหรือผู้แทนหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง	- จำนวนโครงการและบุคลากรผู้เข้าร่วมโครงการ - การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ	2,500,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	สกอ., คณะอนุกรรมการ
1.3 การจัดหรือสนับสนุนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเฉพาะกิจให้กับสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เช่น ตามกลุ่มสาขาวิชา หรือรายกลุ่มประเภทขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต	- สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่มีความสนใจร่วมกันในรายสาขาวิชา หรือรายกลุ่มประเภทขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ	- จำนวนสถาบันอุดมศึกษา และกลุ่มสาขาวิชาที่เข้าร่วมประชุม -จำนวนและประเภทขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่เข้าร่วมประชุม - การนำผลการประชุมไปปฏิบัติ	3,000,000	3,000,000	3,000,000	3,000,000	3,000,000	สกอ., คณะอนุกรรมการ

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
1.4 การส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับสหกิจศึกษา (การวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยสถาบัน การวิจัยเชิงวิชาการ)	- สกอ. สมาคมสหกิจศึกษาไทย เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษา นักศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- จำนวนโครงการวิจัย - การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	5,000,000	5,000,000	5,000,000	5,000,000	5,000,000	สกอ., คณะอนุกรรมการ
1.5 การวิจัยผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการสหกิจศึกษา	- สกอ. สมาคมสหกิจศึกษาไทย เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษา นักศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- รายงานผลการวิจัย - การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	-	2,000,000	-	2,000,000	-	สกอ., คณะอนุกรรมการ
1.6 การผลักดันและเสนอรัฐบาลออกมาตรการสนับสนุนสหกิจศึกษา เช่น การลดหย่อนภาษี การส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น	- สกอ. กระทรวงการคลัง กระทรวงและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง - องค์กรผู้ใช้บัณฑิต	- จำนวนมาตรการ หรือกฎระเบียบที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล	300,000	-	-	-	-	สกอ., คณะอนุกรรมการ
1.7 การผลักดัน การกำหนดมาตรการ ให้อาจารย์และบุคลากรนำภาระงานด้านสหกิจศึกษาไปเป็นผลงานทางวิชาการได้	- อาจารย์และบุคลากรสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา	- มาตรการที่สามารถนำภาระงานสหกิจศึกษาไปเป็นผลงานทางวิชาการ	200,000	-	-	-	-	สกอ., คณะอนุกรรมการ

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
1.8 การตรวจเยี่ยม (Site Visit) สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ร่วมดำเนินงานสหกิจศึกษา	- สกอ. คณะอนุกรรมการ สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ร่วมจัดสหกิจศึกษา	- รายงานผลการตรวจเยี่ยม	1,500,000	1,500,000	1,500,000	1,500,000	1,500,000	สกอ., คณะอนุกรรมการ
1.9 การจัดทำรายงานสหกิจศึกษาในรอบปี	- สกอ. คณะอนุกรรมการ สมาคมสหกิจศึกษาไทย เครือข่าย เพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และ องค์กรผู้ใช้บัณฑิต	- รายงานสหกิจศึกษา ในรอบปี - การแสดงผลการดำเนินงานและผลสัมฤทธิ์ของสหกิจศึกษา	-	-	-	-	-	สกอ. , คณะอนุกรรมการ สมาคม , เครือข่าย เพื่อการพัฒนา อุดมศึกษา
1.10 งบประมาณโครงการ (เบี้ยประชุม ค่าตอบแทนใช้สอย วัสดุและอื่นๆ) และสำรองส่วนกลาง	- สกอ., คณะอนุกรรมการ	- ประสิทธิภาพของการประชุมในเชิงเนื้อหาการประชุม และการนำไปใช้ส่งเสริมสนับสนุนสหกิจศึกษา	1,500,000	1,500,000	1,500,000	1,500,000	1,500,000	สกอ.
2. สมาคมสหกิจศึกษาไทย	- สถาบันหรือองค์กรที่เป็นสมาชิก สมาคมสหกิจศึกษาไทย	- จำนวนครั้งการออกวารสาร	500,000	500,000	500,000	500,000	500,000	สมาคม, สกอ.
2.1 การจัดทำวารสารสหกิจศึกษาไทย / Newsletter	- สถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไป - สมาคม องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสหกิจศึกษา	- เนื้อหาของวารสารที่เป็นประโยชน์กับสหกิจศึกษา						

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
2.2 การจัดทำ Website “Co-op Education” ฐานข้อมูล และสารสนเทศสหกิจศึกษา ทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการ ดำเนินงานสหกิจศึกษาไทยและสหกิจศึกษา นานาชาติ	- สถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้ บัณฑิต หน่วยงานและองค์กรอื่น ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ	- จำนวนผู้ใช้บริการ Website - จำนวนฐานข้อมูล	2,000,000	1,000,000	1,000,000	1,000,000	1,000,000	สมาคม, สกอ.
2.3 การจัดทำสื่อและการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์สหกิจศึกษาต่อภาคสังคมและ ประชาชนโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์	- กลุ่มประชาชนทั่วไป - นักศึกษา	- จำนวนและ ประสิทธิภาพของสื่อ สิ่งพิมพ์ - จำนวนครั้งของการออก รายการโทรทัศน์	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	สมาคม, สกอ.
2.4 การให้บริการข้อมูลสารสนเทศและติดต่อ ประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งใน ประเทศและต่างประเทศเพื่อจัดส่งนักศึกษาไป ปฏิบัติสหกิจศึกษา ณ ต่างประเทศ การให้ นักศึกษาต่างประเทศมาปฏิบัติสหกิจศึกษาสห กิจศึกษาในประเทศไทย และการแลกเปลี่ยน นักศึกษาสหกิจศึกษา	- สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรที่ เป็นสมาชิกสมาชิก - สถาบันอุดมศึกษา และองค์กร อื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสหกิจ ศึกษาทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ - นักศึกษาไทยและต่างประเทศ - บุคคลผู้สนใจ	- จำนวนครั้งการใช้บริการ - จำนวนนักศึกษาไทยที่ไป ปฏิบัติสหกิจศึกษาใน ต่างประเทศ - รายงานผลสัมฤทธิ์ของ นักศึกษาสหกิจศึกษาใน ต่างประเทศ - จำนวนโครงการ แลกเปลี่ยนนักศึกษาสหกิจ ศึกษา	500,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	สมาคม, สกอ.

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
2.5 การจัดอบรมเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ สหกิจศึกษาให้กับบุคลากรระดับปฏิบัติการของสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ได้แก่ ผู้ประสานงาน อาจารย์ที่ปรึกษา/นิเทศ ฝ่ายบริหารงานบุคคล หรือทรัพยากรมนุษย์และพี่เลี้ยง โดยเน้นเชิงลึก ในด้านเทคนิค วิธีการและการศึกษาดูงานเพื่อผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการสหกิจศึกษา	- อาจารย์และบุคลากรระดับปฏิบัติการของสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต	- จำนวนรุ่นและจำนวนผู้เข้าอบรม - สมรรถนะที่เพิ่มขึ้นของผู้เข้ารับการอบรม	4,500,000	5,000,000	5,000,000	3,000,000	3,000,000	สมาคม ร่วมกับเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา
2.6 การจัดงานวันสหกิจศึกษา 1) การจัดประชุมวิชาการสหกิจศึกษาประจำปี “วันสหกิจศึกษา” 2) การจัดประกวดและมอบรางวัลนักศึกษาสหกิจศึกษาดีเด่น สถาบันอุดมศึกษาดีเด่น องค์กรผู้ใช้บัณฑิตดีเด่นและ โครงการ/รายงานดีเด่น 3) การมอบเกียรติบัตรแก่องค์กรและบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับสหกิจศึกษาไทย 4) การจัดนิทรรศการสหกิจศึกษาในส่วนกลาง	- ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรด้านสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต - นักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ร่วมดำเนินการสหกิจศึกษา - องค์กรและบุคคลที่ร่วมส่งเสริมสนับสนุนสหกิจศึกษา - สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่มีผลงานเด่นที่ควรเผยแพร่	- จำนวนสถาบันและองค์กรที่เข้าร่วม - จำนวนและความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม - การนำผลการประชุมไปปฏิบัติหรือใช้ประโยชน์ - จำนวนผู้เข้าร่วมประกวดและจำนวนรางวัล - จำนวนเกียรติบัตรที่มอบ - ความพึงพอใจของผู้ชม	2,000,000	3,000,000	3,000,000	3,000,000	3,000,000	สมาคม , สกอ. คณะอนุกรรมการ

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
2.7 การจัดประชุมวิชาการสหกิจศึกษานานาชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - สถาบันและองค์กรที่เป็นสมาชิกสมาคมสหกิจศึกษาไทย - สมาคมสหกิจศึกษาของประเทศต่าง ๆ และสมาชิกของสมาคมนั้น - สถาบันและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องและสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนองค์กรสหกิจศึกษาของต่างประเทศที่เข้าร่วม - จำนวนผู้เข้าร่วม - การนำผลการประชุมไปใช้ประโยชน์ 	-	-	3,000,000	-	3,000,000	สมาคม, สกอ., คณะอนุกรรมการ
2.8 การจัดทำและเสนอรายงานผลการดำเนินงานสหกิจศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - สถาบันและองค์กรสมาชิก - หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนรายงานผลการดำเนินงาน - การแสดงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน สหกิจศึกษา 	-	-	-	-	-	สมาคม
3. เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา (9 เครือข่ายหลัก 165 สถาบัน) 3.1 การดำเนินกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมและประสานการดำเนินการสหกิจศึกษาให้กับสถาบันสมาชิก นักศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต โดยเน้นในเขตพื้นที่ อาทิ 1) การวางแผนกลยุทธ์สหกิจศึกษาในระดับเครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> - สถาบันสมาชิกเครือข่าย - องค์กรผู้ใช้บัณฑิต - นักศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - แผนกลยุทธ์ - การนำไปปฏิบัติ 	4,500,000	9,000,000	9,000,000	9,000,000	9,000,000	เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา, สถาบันสมาชิก

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
<p>2) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการสร้างความสัมพันธ์เชิงดีระหว่างเครือข่ายสถาบันสมาชิก และองค์กรผู้ให้บริการด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การประชุมสัมมนา การเชื่อมโยงระหว่างกัน การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมปฏิบัติสัมพันธ์อื่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ</p>	<p>- สถาบันสมาชิกเครือข่าย</p> <p>- องค์กรผู้ให้บริการ</p>	<p>- ความรู้ความเข้าใจเรื่องสหกิจศึกษาที่เพิ่มขึ้นของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ให้บริการ</p> <p>- ความสัมพันธ์และความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นระหว่างเครือข่าย สถาบันสมาชิก และองค์กรผู้ให้บริการ</p>						
<p>3) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานสหกิจศึกษาให้กับนักศึกษาในสถาบันสมาชิกด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การอบรมประชุมสัมมนา</p>	<p>- นักศึกษาของสถาบันสมาชิกในเครือข่าย</p>	<p>- จำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วม</p> <p>- การนำไปใช้ปฏิบัติ</p>						
<p>4) การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาสำหรับสถาบันสมาชิก นักศึกษา และองค์กรผู้ให้บริการ</p>	<p>- อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาของสถาบันสมาชิก</p> <p>- บุคลากรขององค์กรผู้ให้บริการ</p>	<p>- จำนวนคู่มือ</p>						
<p>5) การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพให้มีสถาบันสมาชิกเริ่มดำเนินการสหกิจศึกษาเพิ่มขึ้น</p>	<p>- กลุ่มสถาบันสมาชิกที่ยังไม่มีการจัดสหกิจศึกษา</p>	<p>- จำนวนสถาบันที่ดำเนินสหกิจศึกษาเพิ่มใหม่</p>						

โครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัด	งบประมาณ					ผู้รับผิดชอบ
			2551	2552	2553	2554	2555	
6) การส่งเสริมให้เกิดการทำข้อตกลงความร่วมมือและการใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกันในด้าน สหกิจศึกษาระหว่างเครือข่ายหรือสถาบันสมาชิกกับภาคองค์กรผู้ใช้บัณฑิตตามรายกลุ่มประเภทขององค์กร เช่น อุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ 7) กิจกรรมอื่นที่เครือข่ายเห็นสมควรดำเนินการเพื่อผลสัมฤทธิ์ของการส่งเสริมพัฒนาสหกิจศึกษา	- เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันสมาชิก - กลุ่มองค์กรผู้ใช้บัณฑิต - สมาคมผู้ประกอบการในกลุ่มสาขาวิชาชีพต่าง ๆ - สถาบันสมาชิกในเครือข่าย - องค์กรผู้ใช้บัณฑิตโดยเน้นในเขตพื้นที่เครือข่าย	- จำนวนข้อตกลงความร่วมมือ - การนำผลของกิจกรรมไปใช้ประโยชน์						
3.2 การจัดนิทรรศการแสดงผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาสหกิจศึกษาในวันสหกิจศึกษาและหรือประจำภาคการศึกษาของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา	- นักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับสหกิจศึกษาในเครือข่าย และประชาชนที่สนใจ	- จำนวนครั้งการจัดนิทรรศการ - จำนวนและความพึงพอใจของผู้เข้าชม	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	2,000,000	เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และ สถาบันสมาชิก
3.3 การจัดทำและเสนอรายงานผลการดำเนินงานสหกิจศึกษา	- สถาบันสมาชิก องค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่เกี่ยวข้อง - หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง	- จำนวนรายงานผลการดำเนินงาน - การแสดงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานสหกิจศึกษา	-	-	-	-	-	เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และสถาบันสมาชิก
รวม			32,500,000	39,500,000	40,500,000	37,500,000	38,500,000	

บทที่ 5

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ในการที่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการสหกิจศึกษานั้น มีผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

5.1 คุณภาพบัณฑิต

สหกิจศึกษาจะเป็นแนวทางหรือกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษา เนื่องจากมีผลการวิจัยและศึกษาหลายฉบับสอดคล้องกันว่าบัณฑิตที่จบการศึกษาด้วยหลักสูตรสหกิจศึกษาเมื่อได้งานทำแล้ว เห็นว่าหลักสูตรสหกิจศึกษาช่วยให้ตนเองใช้เวลาเรียนรู้งานน้อยลง เข้าใจระบบการทำงานในองค์กร และปรับตัวได้เร็วขึ้น มีความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ และมีมุมมองในงานอาชีพของตนกว้างมากขึ้น นอกจากนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตยังให้ความเห็นว่าผลสัมฤทธิ์อันดับหนึ่งของสหกิจศึกษาคือการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา และสหกิจศึกษาเป็น โครงการที่นักศึกษาได้ประโยชน์มากที่สุดจากทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง

5.2 คุณภาพสถาบันอุดมศึกษา

สหกิจศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญในการปฏิรูปอุดมศึกษาที่มุ่งปรับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาให้กลับมาให้ความสำคัญกับ ภาควิชาความต้องการ หรือความพึงพอใจขององค์กรผู้ใช้นบัณฑิต ซึ่งเป็นแหล่งปฏิบัติงานของบัณฑิตส่วนใหญ่ของประเทศ เกิดความร่วมมือในทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรผู้ใช้นบัณฑิต มีระบบการส่งผ่านข้อมูลความต้องการที่นำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ยึดถือผู้เรียนเป็นสำคัญ และความพยายามที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานของบัณฑิต ทำให้บัณฑิตมีงานทำมากขึ้น (Employability) มีรายได้สูงขึ้น และเป็นที่ยอมรับขององค์กรผู้ใช้นบัณฑิต

นอกจากนี้สหกิจศึกษาจะช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ไปนิเทศงานนักศึกษาในองค์กรผู้ใช้นบัณฑิต นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรผู้ใช้นบัณฑิตมากยิ่งขึ้น และเกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้นบัณฑิต

5.3 คุณภาพขององค์กรผู้ใช้นบัณฑิต

สหกิจศึกษาจะมีส่วนช่วยองค์กรผู้ใช้นบัณฑิตลดต้นทุนการผลิต กระบวนการสหกิจศึกษายังช่วยในการเตรียมตัวนักศึกษาให้มีความพร้อมทางด้านวิชาการ และความพร้อมด้านทักษะการประกอบอาชีพ ทำให้องค์กรผู้ใช้นบัณฑิตไม่เสียเวลาและงบประมาณในการพัฒนาความพร้อมของพนักงานใหม่ เป็นการลดต้นทุนด้านกำลังคน นอกจากนี้ยังอาจใช้กระบวนการสหกิจศึกษาในการสรรหาพนักงาน ทำให้ลดความเสี่ยงในการคัดเลือกพนักงานใหม่ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการคัดเลือกและ ค่าฝึกอบรมพนักงานใหม่ในอนาคต

สหกิจศึกษานอกจากจะมีส่วนช่วยให้เกิดความร่วมมือกันทางวิชาการแล้ว ผู้ใช้นบัณฑิตจะได้ประโยชน์จากการนิเทศงานของอาจารย์ที่ปรึกษา รายงานวิชาการ โครงการ ที่นักศึกษาสหกิจศึกษาจัดทำขึ้น

ภายหลังจากการปฏิบัติงานแล้ว ทำให้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงานหรือกระบวนการผลิตให้ดีขึ้น นำไปสู่ผลผลิตมวลรวมของประเทศที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ องค์กรผู้ใช้บัณฑิตจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม

5.4 การสร้างองค์ความรู้ใหม่

จากการดำเนินงานโครงการนำร่อง 3 ปีแรก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้รับการบอกเล่าจากองค์กรผู้ใช้บัณฑิตในหลาย ๆ เวที ว่า นักศึกษาสหกิจศึกษาสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นในองค์กรผู้ใช้บัณฑิต รวมทั้งต่อยอดไปสู่งานที่ปรึกษา และงานวิจัยเชิงพาณิชย์ จึงคาดว่านักศึกษาสหกิจศึกษาจะสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ต่อเนื่องต่อไป

5.5 ความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างภาคความต้องการและสถาบันอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ดำเนินการ โครงการสหกิจศึกษานำร่องช่วงแรก โดยความร่วมมือกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเรียกโครงการสหกิจศึกษานี้ว่า เป็นโครงการเชื่อมโลกธุรกิจอุตสาหกรรมกับโลกของการศึกษาเข้าด้วยกัน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้พัฒนาความสัมพันธ์เชิงลึกของโลกทั้ง 2 ใบบโดยริเริ่มความสัมพันธ์ตั้งแต่การมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตตั้งแต่การจัดทำหลักสูตรใหม่ หรือการปรับปรุงหลักสูตรเก่า การให้องค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาความช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-based Society) และการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management) ให้มีการพึ่งพากันของความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลและเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรบุคคล และเครื่องมือหรือเทคโนโลยีของทั้ง 2 ฝ่ายอย่างมีประสิทธิภาพจนปรับตัวเป็นหุ้นส่วน (Partnership) หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) การส่งเสริมสหกิจศึกษาในระยะต่อไปจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงลึกดังกล่าวให้แผ่ขยายและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

5.6 การเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ

สหกิจศึกษาจะเป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนเสริมในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคองค์กรผู้ใช้บัณฑิต และภาคการศึกษา เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ในการพัฒนาความรู้ ความสามารถของแต่ละฝ่าย สหกิจศึกษาจึงมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการลงทุนทางการศึกษา และต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ลดความสูญเปล่าอันเนื่องมาจากการไม่มีงานทำของบัณฑิต เพิ่มความสามารถในการทำงานของบัณฑิตซึ่งตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต และสร้างความเชื่อถือในการลงทุนที่ต้องใช้กำลังคนระดับสูงเป็นจำนวนมาก

จากผลที่คาดว่าจะได้รับทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว ผลกระทบโดยตรงและสำคัญมากที่สุด คือการที่สถาบันอุดมศึกษาจะได้ผลิตกำลังคนที่มีสมรรถนะเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดทรัพยากรอันทรงคุณค่าต่อไปในอนาคต ซึ่งจะมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มั่นคงและเจริญก้าวหน้าต่อไป